

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden hó 15-én két iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg. Nem tagok egész évre 2 frttal fizethetnek elő.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: az „Erdélyi Gazdasági Egylet“ titkári hivatalában (Kolozsvár, Belkőzép-u. 11. sz.) hvá a lapot illető minden küldemények intézendők.

Hirdetések a legjutányosabb áron vétetnek fel.

EGYESÜLETI ÉLET.

Az „Erdélyi Gazdasági Egylet“ egy hónapja.

(1896. szeptember.)

Egyletünk ez évi működésének tán legmozgalmasabb hónapja volt szeptember. A kiállítási jury működésének ideje tulnyomóan e hónapra esett s ezen jury-munkálatokban egyletünk képviselői is érdemleges részt vettek.

A szeptemberi kongresszusok mindenikén részt vett egyletünk. A nemzetközi gazdakongresszuson az egylet képviselőiben jelen voltak: *Gr. Bánffy György*; *Vörös Sándor* és *Tokaji László*. — A IV. országos gazdakongresszuson: *Szabó József*, egyl. elnök; *Br. Jósika Gábor*, alelnök; *Deák Ignác*, *Br. Feilitzsch Arthur*, *Sebestyén Arthur*, *Szász István*, *Dr. Szentkirályi Ákos*, *Vörös Sándor*, *Gr. Wass Béla* és *Tokaji László*, egyl. titkár. — A gazdatiszti kongresszuson: *Tokaji László*.

A IV. orsz. gazdakongresszuson és azt megelőzőleg főkép a gazdasági egyesületek szövetsége tárgyában fejtett ki egyletünk nagyobb arányu működést. F. működés céljáról és eredményéről részint a megelőző számok —, részint jelen számunk más rovata nyújt bővebb felvilágosítást.

A kolozsvári »Mátyás szobor« alapköletételi ünnepélyén az egylet szintén képviselőivel résztvett.

Az egylet titkári hivatala -- megkeresésekre -- szétküldött e hónapban 256 ingyenes füzetet (200-at a »Tagosítási rendszcrünk hiányai« czimüből.)

A megelőző hónapban beállított egyleti műtrágya-raktárból 2 rendelés eszközöltetett.

A földművelésügyi miniszter felszólítására, a hizott állatoknak vasuti szállítása tárgyában vélemény adatott.

Az egylet belélete szeptemberben következő volt:

Ülés tartatott: egy igazgató-választmányi és egy állattenyésztési szakosztályi, mindkettő szeptember 29 én.

Az ügykezelés adatai a következők: Iktatói szám szeptember 30 án: 1857, melyből e hónapra esik 127 drb. Ebből az érkezetekre jut: 100, a kiadottakra: 27 drb. — A 127 darabból volt ülési tárgy: 31. (Ebből miniszteri leirat és felterjesztés 5 drb); utalványozás: 24; elnöki: 8; titkári: 23; »Frédélyi Gazdára« vonatkozó: 16; heremagtszítító-raktárra vonatkozó: 2; ad acta: 23 drb.

A postakönyvek szerint elküldetett az iroda által szeptemberben: 4 hivatalos és 222 portós levél. Ezen 226 küldemény 56 ügyben és annyi szöveggel iratott.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Igazgató-választmányi ülés. Az igazgató-választmány rendes ülését szeptember 29-én tartotta meg.

Jelen voltak: *Szabó József*, elnök; *Br. Bánffy Ernő*, alelnök; *Gr. Bánffy György*, állattenyésztési szakoszt elnök; *Gr. Teleki Ferencz*, *Br. P. Horváth Kálmán*, *Macskássy Pál*, *Magyary Géza*, *Dr. Szentkirályi Kálmán*, *Tóth Zsigmond*, *Réti János*, *Csermák János*, pénztárnok és *Tokaji László*, titkár.

Az augusztusi pénztárforgalom 8281 frt 08 kr. bevétel (mult havi maradvánnyal együtt) —, 2713 frt 89 kr. kiadás és 5567 frt 19 kr. maradvánnyal — helybenhagyatott.

Egyleti titkár jelentést tesz a IV. orsz. gazdakongresszusnak a gazd. egyesületek szövetségére vonatkozó tárgyalásairól. (L. lapunk első cikkében.)

Tárgyaltatott a földművelésügyi miniszternek a fogarasi ménes fenntartása és tovább fejlesztése ügyében az egylethez intézett leirata, melyet alább teljes szövegében közlünk s melylyel külön fejezetben bővebben is foglalkozunk. Választmány a leirat intentiója szerinti további teendők megejtésére az egylet állattenyésztési szakosztályát kérte fel.

Több folyó ügy elintézése után a gyűlés befejeztetett.

*

Állattenyésztési szakosztályi ülés. Szeptember 29-én, az igazgató-választmány ülése után, az állattenyésztési szakosztály is ülést tartott *Gr. Bánffy* György elnöklete alatt.

Jelen voltak: *Szabó* József; *Br. Bánffy* Ernő, *Br. P. Horváth* Kálmán, *Dr. Szentkirályi* Kálmán, *Tóth* Zsigmond, *Csermák* János és *Tokaji* László, titkár.

Egyetlen tárgya az ülésnek a fogarasi ménes ügyében kelt miniszteri leirat volt. Megállapítottattott a lótenyésztőkhöz — erdélyi jellegű kanczák bejelentése és eladása tárgyában — intézendő felhívás szövege s egyszersmint elhatározottattott, hogy a ménesnek, a miniszter terve szerint való tovább fejlesztése, illetve kibővítése érdekében a szakosztály a maga hatáskörében mindent megtesz.

T—i.

* * *

Meghívó. Az erdélyi gazdasági egylet igazgató-választmánya 1896. okt. 19-én (hétfőn) d. u. 4 órakor ülést tart az egyesület helyiségében, melyre a tag urakat van szerencsénk meghívni. Az *Elnökség*.

Meghívó. Az erdélyi gazdasági egylet lapfelügyelő-bizottsága 1896. okt. hó 31-én (szombaton) d. u. 4 órakor ülést tart az egyesület hivatali helyiségében, melyre a tag urakat van szerencsénk meghívni. Az *Elnökség*.

MINISTERI INTÉZKEDÉSEK.

Leirat a fogarasi ménes tárgyában. 57,186. sz. II. 896. Midőn a múlt év végén a földmivelésügyi tárca vezetését átvettem, a hazánk közgazdasági viszonyaira jelentékeny befolyással bíró számos nagyfontosságú teendők között, érdeméhez méltóan magára vonta figyelmemet az országos lótenyésztés —, s nevezetesen annak az erdélyi területre vonatkozó része.

Miként az egyesületnek is közvetlen tudomása van: főleg a fogarasi ménes kérdése az utóbbi évek alatt többször

vettetett fel úgy magában az érdekelt vidéken, mint a sajtó terén, sőt a törvényhozás termeiben is.

Ennélfogva feladatomnak tartottam tüzetesen foglalkozni ezen kérdéssel, mely az erdélyi országrész közgazdasági viszonyaira nagy befolyást gyakorolni van hivatva.

Számos — és több oldalról bekívánt hivatalos jelentések, statistikai adatok, előterjesztések figyelmes átvizsgálásán kívül időt szakítottam az ügynek a helyszínén való tanulmányozására is, — s őszinte örömet éreztem, midőn azt hiszem sikerült módot találnom ez ügynek olyképen való megoldására, a mely a helyi viszonyok és körülmények teljes méltatása mellett a közérdeknek is leginkább megfelel.

Már előzőleg, a takarmányozási és legeltetési rendszer némi módosításával, a lóállomány fejlődésénél kedvezőbb eredmény volt felmutatható s ma már megnyugvással gondolok arra, hogy ha intézkedéseim végrehajtásánál az erdélyi gazdasági egyesület és a vidék előkelő tagjai azzal az őszinte odaadással igyekeznek közreműködni, mint a mily érdeklődést és jóindulatot tapasztaltam rövid hivataloskodásom alatt: a kedvező eredmény nem maradhat el s a togarasi ménes ellen felhangzott panaszok elfognak némulni.

Első teendőnek tartom, hogy a lippiczai törzs-ménes ne csak számra nézve szaporodjék, hanem hogy főként annak anyaga kiváló jó minőségű s a célznak megfelelő legyen.

Ezért intézkedni kívánok az iránt, hogy a jelenleg ottan levő lippiczai törzs kiválasztott anyaga úgy minőségre, valamint alkatra nézve fentartassék s megfelelően fejlesztessék.

Ezenkívül szándékozom bevásárlás útján erdélyi jellegű kanczákból egy külön ménest ugyanott felállítani.

Remélem, hogy e szándékom megvalósításánál az erdélyi gazdasági egyesület és az ottani tenyésztők szives készséggel közreműködnek s lehetővé teszik, hogy e célra

megfelelő méltányos árért a legjobb anyag mielőbb összeszedhető legyen.

Az ez irányban szükséges tárgyalásokat és intézkedéseket a vezetésem alatt álló miniszterium lótenyésztési főosztályának főnöke fogja vezetni, a lovak vásárlására pedig felkértem *gróf Bánffy György* főajtónállómester és főrendiházi tag, *báró Wesselényi Béla* főrendiházi tag és *Jankó Lajos* altábornagy urakat, mint a kik szives közreműködésével a célzt leginkább elérhetni vélem s a kik közül a két előlnevezett ur a fogarasi ménes megtekintésében részt venni s engem tanácsaikkal támogatni szives volt.

A nevezett kanczákhöz használandó angol telivér és félvér ménék kérdésében a lótenyésztési főosztály főnöke a fentnevezett urakkal érintkezésbe fog lépni. Budapesten, 1896. szeptember 3. *Darányi.*

A szőlők felujtása. A földművelésügyi miniszter a filloxera által elpusztított szőlők felujtásának előmozdításáról szóló 1896. V. törvényczikk végrehajtására vonatkozó rendeletet kiadván, folyó évi 60900 számú körözzvényével megküldötte azt az ország valamennyi törvényhatóságának, a gazdabizottságoknak, gazdasági egyesületeknek, szőlészeti és filloxera ellen védekező egyesületeknek s az összes állami szakközegeknek. A nagyérdékü és nagyfontosságú törvény végrehajtását szabályozó intézkedések, a melyek megállapítását beható és sokoldalú szakértekezleték és ankétt-tanácskozások előzték meg, az ügy természeténél fogva nem voltak egy egységes rendeletben összesíthetők, hanem az anyagnak és tárgynak megfelelően öt külön kiadványba foglalattak. Ezek: 1. a sajátképeni végrehajtási rendelet, a melynek egyik érdekes és messzeható intézkedése az, hogy a törvény végrehajtásának a közönség szempontjából való általános ellenőrzésére minden borvidéken külön bizottságok fognak alakíttatni; 2. egy hirdetés, a mely azokat a feltételeket is tartalmazza, a melyek mellett a szőlővesszőknek és szőlőajtványoknak nagy áranyokban való termelése állami támogatásban fog részesülni;

3. egy külön utasítás az állami szakközegek számára, a törvény végrehajtása körül teljesítendő szolgáltatukra nézve; 4. minta, a kölcsönben részesülő szőlőbirtokosoknak előírandó művelési tervhez; 5. „szőlővessző és szőlőajtvány-üzleti szokások.“ a melyek arra vannak hivatva, hogy az e téren tapasztalt helytelen eljárásoknak véget vessenek s az üzletet ezen a téren az elengedhetetlen követelmények kielégítése mellett, egyöntetűvé tegyék. A rendeletek, utasítások stb. világosan, könnyen érthető módon vannak szerkesztve s a közönséget kellő alapossággal tájékoztatják a követendő eljárásról. A fenti 2. alatt említett hirdetés van arra hivatva, hogy az érdekelt körök figyelmét első sorban felkeltse, már azért is, mert annak intézkedése, illetőleg az annak alapján teendő ajánlatok benyújtása határidőhöz van kötve. A ki e hirdetés iránt érdeklődik, annak teljes szövegű példányát a földmivelésügyi ministeriumhoz intézendő egyszerű levélben, vagy levelező-lapon kifejezett kívánságára, onnan azonnal megkaphatja.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A gazdakongresszusokról.

A millenniumi évnek — minket, mint gazdákat érdeklő — eseményei között kiemelkedő fontosságot kell tulajdonítanunk a szeptemberben lefolyt három rendbeli gazdakongresszusnak. Természetesen: nem lehet célunk és nem is feladatunk ezen a helyen tudósítást írni, a történelekről részletesen referálni, ez a napi sajtó munkája; mi egyes minket érdeklő részleteket kiemelünk, következtetéseket vonunk le és igyekszünk megkeresni a munka eredményét, a remélhető sikereket, a tanulságokat. Ismeretes mindnyájunk előtt mezőgazdaságunk jelen nehéz helyzete, felesleges ecsetelnem; ne lamentáljunk, ezt ugyis elégszer szemünkre hányják; tegyünk, bármi kevés eredménnyel járjon is ez — kötelességet teljesítettünk. Ennek a törekvésnek nyilvánu-

* Egyletünk titkári hivatala is rendelkezik több példánnyal s kívánatra szintén megküldi.

lása mindhárom kongresszus. Beszéljünk róluk fontosságuk sorrendjében.

*

Időrendben és súlyban is legelső volt a szept. 17—20-ig lefolyt *nemzetközi gazdakongresszus*. Európa minden nemzetének, sőt más földrészeknek is legelső gazda-elméi jöttek el e kongresszusra, hogy az általános gazdasági helyzet javításának módozatait megbeszéljék. A helyzetet, mely ezen nemzetközi akció létrejöttét szükségessé tette és iránta — mondhatjuk: világszerte — oly nagy érdeklődést keltett, nem jellemezhetem rövidebben és jobban, mint Károlyi Sándor grófnak, a magyar gazda-érdekek tiszteletreméltó védelmezőjének, következő néhány szavával:

„Európszerte oly tünetekkel találkozunk, melyek valószínűvé teszik, hogy világrészünkön csökkenni fog a föld, az ipar és a mozgó tőke jövedelme, ellenben emelkedni fog a munkabér.“

Hogy ez hova vezet, azt mindenki tudja. Ugyancsak Károlyi gróf részletezi igen találóan azt is, hogy kik milyen arányban lesznek sújtva ez által:

„Legkevesebbet szenved a kis és törpe birtokosok azon száma, akik mellékkeresettel bírnak.

Kevésbé szenved azon tulajdonos, aki földjét maga műveli, kevés igényű és takarékos, de földbirtoka elég nagy.

Kevésbé szenved a nagybirtokos, mert valamije mindig marad.

Nagyon szenved a mellékkereset nélküli kisbirtokos, ha földterülete csekély.

A legtöbbet szenved a középbirtokos apadó jövedelemmel és fokozódó társadalmi igényekkel.“

A kongresszus tárgyalásai három szakosztályban esz-

közöltettek: I. Termelés; II. kereskedelem és közlekedésügy és III. vám- és valuta-ügy (két alosztály). E megosztást — bár az a résztvevést, az áttekinthetőséget némileg akadályozta) indokoltta tette: az idővel való takarékoság; lehet, hogy egy 12 napos kongresszusra fele sem jött volna el a megjelenteknek.

A kongresszus szónokai majdnem kizárólag angol, francia és német nyelven beszéltek; ez az oka annak, hogy a részletes jegyzőkönyvek a rendesnél több idő alatt juthatnak el majd az érdeklődőkhöz. Mi ezuttal mindenekelőtt egy pár nagyobb jelentőségű mozzanatát akarjuk kiemelni a tanácskozásoknak, közölve kivonatossan egyes érdekesebb beszédek tárgyát.

Földmivvelésügyi miniszterünk megnyitó beszédének bevezető részéből adunk a következőkben egy mutatványt, mely meggyőzhet minket arról, hogy földmivvelésügyünk első vezetője teljesen és igen jól van tájékozva az általános mezőgazdasági helyzetről.

„Közös bajok, közös csapások hoztak össze bennünket, a mezőgazdaság mondhatni: sulyos napokat él s az a saját-szerű, hogy a termelő és fogyasztó államok egyaránt szenvednek ezen visszahatás alatt. A bajok mértéke lehet különböző s tényleg az is, de a baj mindenütt megvan s az alól egy nemzet sem vonhatta ki magát.

Két évtizede immár, hogy a tömeges fogyasztás tárgyát képező összes árucikkek, különösen pedig a főbb mezőgazdasági termékek árában az egész világon általánosan érzett nagymérvű és mind aggasztóbb jelleget öltő s a termelő osztályokat sújtó hanyatlás állott be.

Az ez által előidézett s a világ-gazdaságban ha nem is először előforduló, mégis tartósnak és sulyosnak mondható mezőgazdasági válság a gazdák tulnyomó nagy részére nézve

annál elviselhetetlenebbé kezd válni, mert egyéb segélyforrásaik is egymásután apadnak ki s így a gabnatermelés mindinkább összezsugorodó tiszta hozamát alig képesek pótolni.

Azon szerves összefüggésnél fogva, a mely az egész művelt világ gazdasági tevékenységének különböző tényezői közt fennáll, ma már minden gazdasági válságnak sokkal mélyrehatóbb következményei vannak, mint még az elszigetelt gazdasági élet idejében. Különösen a mezőgazdasággal foglalkozó népesség jövedelmének és attól feltételezett vásárlási képességének és fogyasztásának csökkenése igen érzékenyen sújtja a többi termelési ágakat is, úgy hogy a hosszantartó mezőgazdasági válság az ipar és kereskedelem válságát is maga után fogja vonni.

Mint hogy a közvagyonyosság fejlődésének és a társadalmi osztályok legszélesebb rétegeinek alapját a legtöbb államban a földbirtok jövedelmezősége képezi, nyilvánvaló, hogy ennek ily nagymérvű csökkenése még a közgazdaságiaknál is károsabb társadalmi hátrányokkal járhat.

A termelési szakosztályban a következő érdekesebb fejtegetéseket hallottuk:

Levasseur Emil, a párisi akadémia tagja beszélt a tultermelésről. Szerinte a szó valódi értelmében nincs tultermelés, csakhogy a termelő nem tudja a gabonát megfelelő áron értékesíteni. Ez okozza a földbirtok jövedelmezőségének csökkenését. De ez természeti törvények következménye, melyeken változtatni nem áll hatalmunkban.

Klapper Ödön (Berlin) grafikai táblázaton mutatja be, hogy az utóbbi 10 évben nem volt általános tulprodukción és így az eladás szükségességének káros hatása azokban az államokban, a melyek szükségletükön felül termelnek, a nemzetközi bajoknak egész sorát idézik elő. Ma nem hogy

nincs tulprodukezió, hanem valósággal kevesebb a termelés, mint a szükséglet, úgy, hogy az idei aratás kezdeténél a világnak csak három hétre való készlete volt.

Sering Miksa (Berlin) úgy találja, hogy az utóbbi 20 év árcsökkenése a forgalmi eszközök tulságos fejlődésére vezethető vissza. A gabonaárak sokkal inkább estek, mint a szállítási tarifa a gabonatermelő országokból az európai kulturcentrumokba. Északamerika gyors betelepítése megkettőztette a területek beültetését. Állandóan csak akkor lesz emelkedő tendencia az árakban, ha a mérsékelt égöv elzárt területei minél inkább benépesednek.

Mayer Rudolf dr. szerint: a birtok tulságos eladósdása és az elnéptelenedés a főokai a mezőgazdasági válságnak, az árcsökkenésnek és a munkabér emelkedésének.

A második szakosztály nevezetesebb dissertatióinak vázlatos képe a következő:

Károlyi Sándor gróf az árhanyatlás okának a tőzsdejátékot, a különbözeti és határidőüzletet tartja. Véleménye szerint ez teljesen azonos a monákói szerencsejátékkal. Nálunk is el kellene tiltani, mint a hogy Berlinben is eltiltották ezt a két tőzsdeüzletet. Másképpen nem fogjuk helyreállíthatni a gabonaárakat.

Smith Charles részletesen vázolja a buzában és egyéb árukban üzött határidő-üzletnek természetét. Abban a véleményben van, hogy a világ összes érdekelt gazdáinak közös és czéltudatos egyetértéssel arra kell törekedni, hogy eme, a mezőgazdaságot megrontó játék az összes börzéből mielőbb kiküszöböltessék.

Ruhland Gusztáv dr. azt fejtegette, hogy a buzaárak hanyatlásának a nagy tőke üzelmében rejlik az oka. Nem a tultermelés rontja a gazdát, hanem a tőzsdék manipulációja, a nagy tőke mértéktelen kizsákmányolási vágya.

Miklós Ödön a tőzsdét mint közgazdasági intézményt a fejlődött közgazdaság szükséges tényezőjének tartja, meg akarja azonban óvni az intézményt attól, hogy kinővései odafajuljanak, hogy jellege helytelen világításban tűnjék föl és úgy a határidőüzlet fölmondásnak módozatai, nemkülönben a fiktív tőzsdejáték korlátozását egyetemben az osztrák tőzsde idevágó reformjával kívánatosnak tartja és figyelmébe ajánlja már most a kormánynak, vajjon nem volna-e célszerű a tőzsde effektív üzleteit egészen elkülöníteni a fictív üzletektől, a mennyiben ez utóbbiak teljesen eltörölhetők nem volnának. A játékot teljesen megszüntetni alig hiszi lehetőknek, azonban megkövetelendőnek tartja, hogy a játékban ne a gazda hitelével vegyenek az illetők részt, hanem a saját maguk veszteni valójukat kockáztassák.

Kowalewsky Wladimir az orosz pénzügyminiszterium képviselője abban a véleményben van, hogy állandó túltermelés nincsen. A legfőbb föladat könnyíteni a nemzetközi forgalmat, nemzetközi egyezmények útján. E nemzetközi egyezmények célja csak az lehet, hogy megfelelő intézkedések által megvédje a mezőgazdaság érdekeit, a nélkül, hogy a szabad kereskedelem elvét alterálja.

Field Vilmos, az angol parlament tagja az irányban fejt ki nézeteit, hogy a közgazdasági érdekek, különösen pedig a mezőgazdaságnak kívánalmái az egyes országok törvényhozásában mily nagy mértékben el vannak hanyagolva.

A vám- és valutaügyi szakosztályok tárgyalásai állandóan a legnagyobb érdeklődést keltették. Az ott elmondott beszédek hevenyében kikapott legjobbjaikat — ugyancsak vázlatosan — a következőkben adjuk:

Schmoller Gusztáv berlini egyetemi tanár szerint a nemzeteket semmi sem kapcsolja jobban össze, mint a gazda-

sági érdek és semmi sem választja eljobban egymástól, mint a gazdasági ellentétek. Csak azok az államok lehetnek egymással jó barátságban, a melyeknek gazdasági érdekei azonosak. Ezért üdvös lenne a középeurópai államokat gazdasági szövetségben egyesíteni.

Till D. brucki műmalomtulajdonos abból indul ki, hogy a gabonaárak és kenyérárak közt összefüggés nincsen. Önállóan alakulnak az árak. A kenyérnek az árát a pékek tettség szerint szabják meg, akár alacsony, akár magas a gabona ára. Csodálatos, hogy a közönség engedi, hogy a pékek kizsákmányolják. Hogyha az állam monopolizálná a kenyér és sütemény előállítását, vége volna a gabonakrizisnek.

Sagnier Henri, a francia földmivelésügyi miniszter képviselője kijelenti, hogy a francia védvamos tarifák céljuktan kitűnően megfeleltek. Franciaország a védő gabona-tarifák daczára önmaga elégti ki szükségleteit. A mi a középeurópai államok vámszövetségét illeti, szónok a francia protekzionisták és a francia földmivelés érdekei nevében a legnagyobb erélylyel tiltakozik ellene. Franciaország — ugymond — mitsem nyerhet, ha belép a vámszövetségbe, sőt azáltal éppen mindent veszíthet.

Molinari, a mi a mezőgazdaság védelmét illeti, azt hiszi, hogy az igazi védelem, az egyedüli hatásos szer: a haladás. A földmivelés igyekezzék felszabadulni azon adó alól, melyet az iparnak fizet, szállítsa le a közterheket, melyek rá nehezdednek és sem az intelligens és aktív magyaroknak, sem általában az európaiaknak nem kell félniök Amerikával és Ausztráliával versenyezni:

Arendt Ottó dr. porosz tartománygyűlési képviselő szerint a szavakkal játszik az, a ki az árhanyatlás okát nem a pénzben, hanem az árukban keresi, mert hiszen az ár épen a kettőnek egymáshoz való viszonyában jut kifejezésre. Lel-

kes szavakban tör lándzsát a kettős valuta mellett, érthetőnek találja, ha a jelenlegi nemzetközi értékviszonyok mellett a valutát rendező államok és így Ausztria-Magyarország is az arany-valutára törekszenek. Az összes államok közös megegyezése kellene ahhoz, hogy a kettős valuta a mezőgazdaság helyzetén is valóban javithasson.

Tisza István az árhanyatlás kérdésében hangsúlyozza a termelési költségek tényleges csökkenésének jelentőségét. Az értékviszonyok terén a nemzetközi megegyezést, ha ugyan lehetséges, örömmel üdvözlé.

Juraschek Ferencz lovag (Bécs) a tultermelést tartja az árhanyatlás főokának. Hogy az árhanyatlás nem olyan általános, mutatja például a kávé, a melynek az ára folyton emelkedett. Hogy az ezüstvaluta behozatala éppen nem segítene a mezőgazdasági bajokon, leginkább mutatja az, hogy éppen azok a tengerentúli államok, a melyeknek versenyétől mezőgazdaságunknak annyira szenvednie kell, tiszta aranyvalutával bírnak.

Gudenus báró nem akar a bimetalizmus mellett állást foglalni, hanem azt ajánlja, hogy az ezüstöt nagyobb mennyiségben használják ama kisebb pénzegységek kiverésére, melyekre az aranyat nem lehet használni, melyeket most nickelből, vagy más értéktelen fémből vernek ki.

Meyer Pál (Berlin) kifejti, hogy az aranynak, mint valutafémnek, éppen az a tulajdonsága hiányzik, a mivel leginkább kellene, hogy bírjon, tudniillik az állandóság. Az aranyvaluta fentartása a nagy tőke érdekeit szolgálja. Németországban például a mezőgazdaság terén tarthatatlan állapotok a német parasztságot a szocializmus karjaiba vetik s ezért hivei a szocialisták az aranyvalutának.

Allard azt mondja a monometallistákról, hogy ugy látszik játszanak s nem felelnek a feltett kérdésekre. Akkor

minek jöttek össze? Minek rendez Anglia ankétet ankét után? Szónok emlékeztet arra a mozgalomra, melyet a bimettalizmus érdekében indított. Guyot, az aranyvaluta egyik hive, a száz esztendőn át alvó elvarázsolt kisasszony benyomását kelti benne, mikor azt mondja, hogy az államoknak nem áll hatalmukban az arany és ezüst közt állandó viszonyt megállapítani; holott már 1803-ban megállapították. Ezt a viszonyt csak 70 év múlva bontották meg. Franciaországban még mindig meg van.

Aschendorff Emil (Berlin) hangsúlyozza, hogy az értékviszonyok terén egy állam sem zárkózhatik el azon hatástól, a melyet más államokban esetleg végbemenő átalakulások rá is gyakorolnak. Németországban, a mikor az aranyvalutát behozták, korántsem úgy képzelték a dolgot, hogy most már a többi államoknak utánozniuk kell Németországot, már pedig az aranyvaluta helytelensége éppen abból tűnik ki leginkább, hogy az összes államokban tiszta aranyvalutát megvalósítani lehetetlen volna.

A bimettalizmust mindenütt azok támadják, kik a mezőgazdaságnak is ellenségei, a kik egyfelől a járadékból élőknek azt mondják, hogy a bimettalizmus nem ér semmit, mert megdrágítja az életszükségleteket, másfelől meg a mezőgazdákkal minden áton azt akarják elhíttetni, hogy a mezőgazdasági válságnak minden lehet az oka, csak a pénzértékben beállott változás nem. Ámde a mezőgazdáknak sikerült felvilágosítani a közönséget s a jelenlegi kongresszustól is sokat vár szülő a bimettalizmus eszméjének terjedése javára.

Zedtwitz gróf az ezüst remonetizálását kívánja és azt javasolja, hogy a bizonyos értékarány szerint kivert ezüstmennyiség ne jusson tényleg a forgalomba, hanem helyettesítsék papírpénzzel, melynek az ezüstmennyiség csak fedezetül szolgáljon.

Lewis Vilmos dr. utal az utóbbi évek alatt számos árucikkben beállott árhanyatlásra, a mivel szemben hiába utalnak egyrészt a termelési költségeknek a legutóbbi 20 év alatt történt csökkenésére, másrészt pedig a pénz szűkére, mert kölcsönösen ez utóbbira vonatkozólag mindenütt azt tapasztaljuk, hogy az arany- és ezüstkészletek nagy mértékben szaporodnak. S ha azt mondják, hogy e bősege a pénzkészleteknek csak egy krónikus válságnak a jele, mert a vállalkozáskedv csökkenéséről tanuskodik, ezzel szemben utal az ipari vállalatoknak újabban tényleg tapasztalt felvirágzására. Nincs tehát szó általános gazdasági depresszióról, hanem csakis a mezőgazdaság különleges válságáról s az aranytermelés nagymérvű fokozódása, egyrészt, másrészt pedig a hitelforgalmi eszközök folytonos szaporodásával karöltve járó csökkenése a készpénzszükségletnek egyaránt mutatják, hogy ~~nem a kettős valuta az, melyre~~ szükség van a bajok megszüntetéséhez.

Pulszky Ágost. A mi a gabonaárak hanyatlásának összefüggését illeti a pénzrendszer kérdésével, két feltűnő jelenség mutatkozott az utolsó két évtizedben: egy nagy viszonylagos túltermelés a gabonában és egy nagy viszonylagos túltermelés az ezüstben. A gabonát illetőleg a valódi orvosság abban rejlik, hogy a fogyasztási képesség emelkedjék a munkás-osztályoknál is, miért is a munkásbérek emelkedése, melyre tegnap több oldalról ráutaltak, örvendetes jelenség. Allard tegnap fenyegetett azzal az ellentéttel, a mely ki fog fejlődni az ezüst és az aranyországok közt, csak hogy ezen ellentét nem új, de eddig más neve volt: eddig a tiszta ércpénz rendszerű és a papír kényszer forgalom rendszerű államai közt állott fenn. Mind azok az előnyök, melyek a szabad ezüstverésből származnak, származnak a papírpénzből is. Annyi bizonyos, hogy a bi-

metallizmus csak egyetemes világ-unió mellett lehetséges, melynek létrejöttét nem reméli.

Nem hagyhatjuk említés nélkül azon összegezését a viták eredményének, melyet öt pontban a kongresszus több nevezetes tagja szövegezett s mely szerint a mezőgazdasági válság a valuta-kérdésnek nemzetközi rendezése által feltétlenül megszüntethető. Az öt pont a következő:

1. a három napi vita alatt a szónokok közül egyetlenegy sem tagadta, hogy a földmivelés sanyaru helyzetét az abnormálisan alacsony árak okozzák;

2. a valuta kérdésnek az agrár kérdéssel való szoros összefüggését a kongresszuson a mezőgazdaság képviselői majdnem egyhangulag kiemelték;

3. a szónokok nagy többsége, tekintet nélkül valuta-politikai álláspontjaikra, elfogadták a legkiválóbb mezőgazdasági tekintélyek ama véleményét, hogy gabonában nincsen túltermelés s nem a túltermelés okozza a gabonaárak hanyatlását;

4. az aranyvaluta hivei is megengedték azt, hogy a bimetallizmus a gabonaárak emelkedését idézné elő;

5. Az aranyvaluta hivei a vitában nem hozakodtak többé azokkal az érvekkel elő, a melyekkel eddig a közvéleményt a bimetallizmussal szemben megtévesztették, hogy tudniillik a bimetallizmusnak az a célja, hogy eladósodott földbirtokosok hitelezőiket rossz pénzzel való fizetés által meg akarják csalni.

Aláírva: Allard Alfonz, Arendt Ottó dr., Aschendorff, Baudoin, Boutmy, Field, Frewen-Morton, Granville-Schmith, Hoensbroech gróf, Hohenblum, Kardorff-Wabnitz, Károlyi Sándor gróf, Kolowrat J. Mayer gróf, Ploetz Roeder, Raffalovich, Roesike dr., Sagnier, Schack-Sommer, Schwerin gróf, Széchenyi Imre gróf, Széchenyi Pál gróf.

Ezzel a kongresszussal később lesz alkalmunk még foglalkozni.

*

A IV. országos gazdakongresszus (szept. 24. és 25.) szinte azt mondhatjuk, hogy itt nálunk nagyobb érdeklődés tárgya volt az előbbinél. E kongresszusnak — bár tárgyainak és határozatainak száma elenyésző kevés volt a megelőző III. orsz. kongresszuséihoz képest s talán éppen ezért — jóval többnyoma maradt közéletünkben, mint bármelyik elődjének. Ismeretes olvasóink előtt az a széles körben — és már a kongresszus előtt jóval — megindult pro és kontra vitatkozás, mely a gazdasági egyesületek szövetségének megalakítására készített végrehajtó bizottsági tervezet kiadása után keletkezett. Ennek a története és egyletünknek e kérdésben elfoglalt álláspontja lapunk három megelőző számában bőven és kimerítően tárgyalva van.

Kiemelendőnek tartjuk mindenek előtt azt az örömdetes tényt, hogy a kongresszuson maga a földmivelésügyi minister is személyesen részt vett. Biztosítékát látjuk mi ebben helyzetünk egy jobb jövőjének, melyben az állami és társadalmi erőknek mezőgazdaságunk felvirágoztatására irányuló együttműködése a legszebb arányban fog megvalósulni.

Megerősít minket ebben a hitünkben főként a miniszter megnyitó beszédének tartalma és hangja, mely helyzetünk alapos ismeretéről és arról a helyről rég nem tapasztalt jóakaratról tesz tanubizonytságot. Itt adjuk a beszéd bevezető részét, mely — főképp a szövetkezés kérdésében — jelentőséges vonatkozásokat foglal magában:

„Örömmel jöttem önök közé, örömmel, hogy a gyakorlati élet embereivel, gazdatársaimmal itt találkozom. Mert minél inkább foglalkozom tárczám ügyeivel, annál inkább

látom azt, hogy ha sikert akarok elérni, ha sikert akarok felmutatni, akkor a gyakorlati gazdák tapasztalatait, azok tanácsait nem nélkülözhetem.

Keresem az érintkezést gazdatársaimmal azért is, mert éltem folyamán azt tapasztaltam, hogy a kik megismerik egymást, a kik érintkeznek egymással, azok, ha kölcsönös jóakarát van bennük — a mit feltételezek és ígérek — akkor meg is szokták érteni egymást.

Biztosíthatom önöket, t. uraim, hogy én a gazdátársadalom minden mozgásának, minden tevékenységének csak örvendek. Óhajtom, hogy a meglevő gazdasági egyesületek nagyobb tevékenységet fejtsenek ki, a mely megyékben pedig még nem volnának gazdasági egyesületek, ott kívánom, hogy ujak támadjanak.

Az egyesületek életrevaló törekvéseit az állam eszközeivel előmozdítani kötelességemnek tartom. Minden egyesülési törekvést a gazdakörök részéről, a melyhez mellékszempontra vagy idegen érdek nincs kapcsolva, én részemről örömmel üdvözlök ma és örömmel fogok üdvözölni mindenkor.

A gazdasági egyesületek tervezett egyesülését is örömmel nézem és örömmel látom. Nem foglaltam el, t. uraim, semmi irányban sem álláspontot e kérdésben, mert akkor, mikor a gazdasági egyesületeknek önszántukból való egyesüléséről van szó, a befolyásolásnak még látszatát is kerülni óhajtottam. De őszintén megvallom, örvendenék, ha önök megtalálnák azokat az érintkezési pontokat, a melyek az egyesülésre vezetnek. Nem úgy értem, hogy akár a központnak, akár a vidéknek eddigi hatásköre, működési kedve, anyagi ereje megkisebbitessék; én az egyesülést úgy értem és olyannak kívánom, hogy az által különbség nélkül mindenki csak nyerjen. Én azt hi-

szem, hogy a paragrafusok szövegében, a szabályok megállapításában önök, t. uraim, méltányosak lehetnek egymás iránt, mert az egyesülés erejét, az egyesülés tartamát és súlyát nem azok a szabályok, hanem az egyesülés belső tartalma, erkölcsi ereje határozza meg.“

A kongresszus egyik választott alelnöke egyletünk elnöke volt. A tárgyalások lefolyásáról és eredményeiről a következőket jegyezhetjük meg:

A gazdasági egyesületek szövetsége tárgyában beadatott három határozati javaslat. Egy a hivatalos, melyet a végrehajtó bizottság dolgozott ki; egy az erdélyi gazdasági egyleté és egy közvetítő javaslat: a Tisza Istváné, melynek keretén belül szintén megvalósítható lett volna az „E. G. E.“ propozíciója. Mindhárom javaslat elég ismeretes ahhoz, hogy ~~itt bővebben való részletezését elhagyhassuk.~~

Arra sincs miért kiterjeszkednünk, hogy kik és mit mondtak a vita folyamán. Egyletünk felküldött képviselői közül tízen voltak fenn, kiknek nagyobb része a vitákban élénk részt is vett. Az erd. gazd. egylet határozati javaslatát — hosszú és alapos indokolás kíséretében Br. Jósika Gábor, egyl. alelnök terjesztette a kongresszus elé.

Hosszas vita után az elnöknek arra a kérdésére, hogy vajjon a kongresszus kíván-e szavazni a beadott javaslatok felett, a felelet az volt, hogy nem kíván. Tehát: a kongresszus elé határozati javaslatokat terjesztettek, melyek felett természetesen határozni, azok közül egyet elfogadni kellett volna, már t. i. rendes körülmények között. Mi megírtuk már három héttel azelőtt, hogy a kongresszus erre — a mi fel fogásunk szerint — nem illetékes. Ez volt az első kérdés, melyben a kongresszus nekünk adott igazat. A továbbiak folyamán, mert ezen incidens daczára is forszírozva lett, a

további — pláne részletekbe menő — tárgyalás, már megadta a többség a szövetségnek megfelelő czimét és külön alapszabályait is, úgy amint azt az „E. G. E.“ óhajtotta. Ez volt a második eredménye egyletünk akciójának.

Talán nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy ekkor már a kongresszusi tagok többségének véleménye elég világosan az „E. G. E.“ álláspontjára helyezkedett. Ilyenformán a hivatalos tervezetből — a részletes tárgyalás tovább folytatása esetén — alig maradt volna valami. A részletes tárgyalás tehát, a mi meglehetősen ritka eset a tárgyalások történetében, éppen a vezető egyének beleegyezésével — egy pár §. letárgyalása után — felfüggesztetett. És Károlyi Sándor gróf indítványára hozott a kongresszus egy határozatot, mely így szól:

„A IV-ik országos gazdakongresszus határozatilag kijelenti, hogy a gazdasági egyesületek szövetségének megalakítását elvileg helyeslven, felkéri az „OMGE“-t és azon gazdasági egyesületeket, melyek e szövetséghez a bemutatott tervezet alapján való hozzájárulásukat kijelentették, hogy a szövetséget — a jelen kongresszus tárgyalásain hallottak figyelembe vételével — alakítsák meg és együttesen iparkodjanak a többi gazdasági egyesületekkel megegyezni, megállapodni s őket a belépésre reabírni.“

Mi hisszük és reméljük, hogy ezek után a szövetség minden részében liberális alapon fog annak idején (úgy tudjuk: még ez év végén) megalakulni.

A mezőgazdasági érdekképviselő kérdésében a következő határozatot hozta a kongresszus:

„A IV. országos gazdakongresszus határozatilag kijelenti, hogy:

1. A mezőgazdasági érdekképviselő törvényhozási úton való szervezését a III-ik országos gazdakongresszus határozatai értelmében szükségesnek tartja, mely célból a törvényhozáshoz és a kormányhoz feliratot intéz.

2. Addig is, míg a mezőgazdasági érdekképviselő törvényhozási úton szerveztetik, felkéri a földmívelési minisztert, hogy:

a) Dolgoztasson ki egy szabályrendelet-mintát a III-ik országos gazdakongresszus 44. sz. határozata és az előadói indokolások figyelembevételével, mely a megyei mezőgazdasági bizottságok teendőivel a lehetőleg egyöntetű alapszabályokkal szervezkedő gazdasági egyesületeket bizza meg.

b) Hivja fel a törv.-hatóságokat, hogy a mennyiben területükön a szabályrendeleti mintának megfelelőleg gazdasági egyesület szervezkedik, a törv.-hatósági, járási, r. t. városi, községi mezőgazdasági bizottságok szervezését és teendőt autonomiájuk fentartásával ezen testületekre ruházza.

c) Oly törv.-hatóságok, a melyek területén a szabályrendeleti mintának megfelelőleg gazdasági egyesület nem szervezkedik, a mezőgazdaságra vonatkozó törvények, rendeletek s a törvényhatósági adminisztráció keretébe tartozó mezőgazdasági ügyek szakszerű ellátása céljából egymással szervi kapcsolatba hozott törvényhatósági, járási, r. t. városi és községi bizottságokat alakítson, de csakis a földbirtokos és mezőgazdasággal foglalkozó bizottsági tagokból.

d) Ugy az egyesület, mint a bizottságok adminisztratív kiadásai állami, vagy törvényhatósági segélylyel biztosíttassanak s minden törvényhatóságban állami támogatás mellett a törvényhatóság mezőgazdasági érdekének előmozdítása céljából mezőgazdasági alap létesíttessék.

e) Szükségesnek látja a kongresszus, hogy a mezőgazdasági érdekeket érintő ügyek adminisztrálása a törvényhatóságok autonóm hatásköréből ne vonassék ki, sőt inkább minden irányban oda utaltassanak, hogy a törvényhatóságok mezőgazdasági érdekei rendszeresen s a helyi viszonyok által kívánt egymásutánban nyerjenek megoldást.

f) Ebből kifolyólag nélkülözhetetlennek tartja a kongresszus, hogy minden törvényhatóságban a mezőgazdasági ügyek szakszerű ellátása céljából, mint alispáni referens egy magasabb gazdasági szakképzettséggel bíró előadó alkalmaztassék, kinek feladata lenne ez idő szerint a mezőgazdasági és mezőrendőrségi, vizjogi, állategészségügyi, vadászati, mezőgazdasági, statisztikai, szőlészeti törvények stb. végrehajtásának az ellátása.

3. Felhivja továbbá a kongresszus az összes gazdasági egye-

sületeket és gazdaköröket, hogy e határozatok végrehajtását a földmivelésügyi miniszternél, illetve illetékes törvényhatóságuknál kérelmezzék.“

Az Ausztriával való kiegyezésre vonatkozó véleménye a kongresszusnak ez:

„Mondja ki a IV-ik országos gazdakongresszus, hogy az ausztriai gazdasági kiegyezés tárgyában általában csatlakozik az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek a m. kir. földmivelésügyi miniszter ur felhívására, husz vidéki gazdasági egyesület véleménye alapján, az 1895. évi december hó 4-én tartott igazgató-választmányi üléséből a földmivelésügyi miniszter urhoz felterjesztett véleményéhez.

Nevezetesen:

1. Habár a magyar közgazdaság fejlődésére az önálló vámterület alapján létesíthető közgazdasági és vámpolitikát feltétlenül üdvösnek tartja, mégis tekintettel arra a körülményre, hogy a közös vámterületről az önállóra való áttérés ma még közgazdasági súlyos zavarokat okozhatna, tekintettel továbbá arra, hogy a külföld egyes államaival megkötött vám- és kereskedelmi szerződéseink érvénye 1903-ig az önálló vámpolitika kifejtését úgy sem engednék, tekintettel végül arra, hogy Magyarország gazdasági érdekei, megfelelő vám- és kereskedelmi szerződés megkötése esetén, a közös vámterület alapján, ha nem is a legkedvezőbbben, de megvédhetők, Autztriával a közös vámterület alapján álló gazdasági kiegyezés újból megkötését az OMGE által már körvonalozott kívánalmak teljesítése esetén -- helyesli.

2. Miután azonban a két kormány között időközben létrejött megállapodások új helyzetet teremtettek, ennek figyelembe vételével a kongresszus a közös vámterületnek a fentartásához csak az alábbi kívánalmak teljesítése esetén járulhat:

a) A vám- és kereskedelmi szerződés megkötésének első feltétele az 1867. XII. t.-cz.-ben közösöknek elismert államügyek terheinek fedezéséhez való hozzájárulási arány ismerete.

A magyar közgazdaság fejlődése nem indokolja, a magyar állam helyzete és szükségletei nem engedik, hogy az 1878. évi XIX. törvényczikkben megállapított s az 1887. évi XXII. törvényczikkben érintetlenül hagyott kvóta aránya Magyarország terhére

emeltessék. Mindaddig tehát, míg a kvótának legalább is a jelen arányban való megállapítása iránt a két állam meg nem egyezett, a vám- és kereskedelmi szerződés nem köthető meg.

b) Az 1882. évi XVI. t.-cz.-ben megállapított s az 1887. évi XXV. t.-cz. által módosított általános vámtarifa a vám- és kereskedelmi szerződés megkötése előtt revideáltassék, hogy az ipári cikkek behozatali vámjai a hazai fogyasztás és iparfejlesztés tekintetbevételével állapittassanak meg, a mezőgazdasági nyerstermények behozatali vámjai pedig legalább is oly magasra emeltessenek, hogy a külföld hasonló mezőgazdasági nyersterményeinek versenye az osztrák-magyar monarchia piacairól kizárassék.

Amennyiben azonban a jelenleg fennálló vám- és kereskedelmi szerződés felmondhatásának határidejéig az általános vámtarifa revíziója az idő rövidsége miatt végrehajtható nem volna, a szerződés az 1867. XVI. t.-cz.-ben statuált praecedens szerint öt évi felmondással köttessék, hogy az 1903-ban lejáró külföldi kereskedelmi szerződéseink megkötése előtt Magyarország az általános vámtarifa revíziójára nézve is önrendelkezési jogát minden körülmény között érvényesíthesse.

Az 1882. évi XII. t.-cz. 10. pontjában engedélyezett kikészítési eljárás gabonára: az u. n. őrlési kedvezmény — nem alkalmazható.

c) Belföldi adókkal és vámokkal egyik állam gabonaféle terményei sem terhelhetők a másik állam által és a vám- és kereskedelmi szerződéseket becikkelyező 1867. XVI. törvények ez irányu eddigi világos rendelkezéseinek is teljes érvény szerzendő.

d) A pénzügyminiszter költségvetési beszédjében hangsúlyozott azon ígéretnek, hogy az ausztriai kormány és a közigazgatási hatóságok a magyar eredetű állatok és állati termények forgalmát ugyanazon elbánásban hajlandók részesíteni, a melyeknek az osztrák eredetűt alávetik, külön állategészségügyi egyezményben intézményszerű biztosíték szereztessék, mert még a jelen állategészségügyi egyezmény nélkül való eljárás is ellenkezik a vám- és kereskedelmi szerződés szellemével.

A kongresszus ezen állásfoglalást a kormányhoz felterjeszti. "

A II. magyar gazdatiszti kongresszuson (szept. 24-én) melyen egyeletünk szintén képviselve volt — a gazdatiszti osztály helyzetének javításáról, biztosításáról tanácskozott körülbelül kétszáz jelen volt gazdatiszt.

Valóban csodálatos, hogy egy ily nagy és magasan kvalifikált társadalmi osztály érdekei, sorsa még maig sincs semmiféle törvény által körvonalazva, védelmezve.

Itt is érdekesnek tartjuk közölni a földmivelésügyi miniszternek megnyitójából egy kis részletet, mely ezen — számban és súlyban mindinkább növekedő — társadalmi osztályra nézve igen jelentős kijelentést tartalmaz, ime:

„Valamely országban jeles, megbízható, képzett és eredményeket felmutatni tudó gazdatiszti osztály létesítését csak úgy lehet várni, ha működésük megfelelő anyagi elismerést nyer, ha sorsukban és jogaikban biztosíttatnak és abban a megbecsülésben részesülnek a társadalom részéről, a mely őket megilleti.“

A kongresszus a tárgyalások folyamán a következő határozatokat hozta:

A gazdatiszti qualificatióra nézve:

„Mondja ki a kongresszus, hogy a gazdatiszti kvalifikáció törvényes megállapítását elodázhatlanul szükségesnek tartja, a következő elvek alapján:

1-ször. Szakképzett gazdatisztnak csak az ismertetik el, a ki gazdasági akadémiát vagy más gazdasági tanintézetet kellő sikerrel végzett és erről bizonyítvánnyal bír. Külföldön nyert gazdasági tanintézeti bizonyítvány csak azon esetben tekintetik egyenértékű kvalifikációnak, ha a képesítés bármely hazai felsőbb gazdasági tanintézetnél letett vizsga után az intézet igazgatósága által hitelesen beigazoltatik.

2-szor. A jelenlegi tényleges állapot tekintetbevételével kvalifikált gazdatiszteknek ismertetnek el mindazon előzetes elméleti képzettséggel nem bíró, de tényleg szolgálatban levő gyakorlati gazdatisztek, a kik legalább 10 évi kifogástalanul eltöltött szolgálati időt kimutatni képesek és gyakorlati gazdatiszti kö-

pességükről az illetékes gazdasági egyesület vagy megyei gazdasági bizottságtól egy év leforgása alatt bizonyítványt nyerne. Egy év letelte után ezen a multra adott kedvezmény megszűnik és azontul csakis az első pontban körülírt kvalifikáció érvényes.

3-szor. Az állam, a törvényhatóságok, a községek, az egyházi testületek és egyházi személyek birtokában levő, továbbá a köz- és magánalapítványokhoz és hitbizományokhoz tartozó, valamint a közbirtokossági (1879. XXXI. t.-cz. 17. és 21. §.) birtokok kezelésére, ugyszintén a szakminiszterium vagy más miniszteriumokban, törvényhatóságokban, községekben rendszeresített vagy rendszeresítendő oly hivatalos állásokra, a melyeknek betöltése gazdasági szakismeretet igényel, kizárólag az első pontban kvalifikált egyének alkalmazhatók.

4-szer. A kongresszus megbizza a „magyar gazdatisztek és erdőtisztek országos egyesületét“, hogy a fenti pontokban elfogadott határozatnak törvényhozási érvényesítését, minden a cél elérésére alkalmasnak látszó módon és eszközökkel előmozdítani igyekezzék.“

A gazdatiszti jogviszonyok szabályozását illetőleg a következő határozati javaslat lett elfogadva:

„A kongresszus szükségesnek tartja, hogy a gazdatisztek alkalmazásából eredő jogviszonyokat, szolgálati szerződés nem léteben törvény szabályozza, mely törvény intézkedjék: 1. a felmondási időről, 2. a szolgálati viszony idő előtti megszűnésének eseteiről és következményeiről, 3. az időleges szolgálatképtelenséggel járó kölcsönös kötelezettségekről, 4. a gazdatiszt és családjának munkaképtelenség idején való ellátásáról.“

*

Ezekben akartuk olvasóink elé tárni az idej gazdakongresszusok képét, azok eredményeit, tanulságait, melyekre alkalmilag még visszatérünk. Ez a magyar gazda-társadalom munkája, igyekezzünk jövőre mindnyájan részt venni abban!

T - i.

A fogarasi ménes.

Múlt év október hó 3-án az erdélyrészi lótenyésztő gazdaközönség nevében és megbízásából küldöttség tisztelgett az a k k o r i földmívelésügyi miniszternél és átadott egy feliratot, mely így kezdődik:

»Amaz intézkedések között, amelyekkel Nagyméltóságod az erdélyi részekben a mezőgazdaság és az állattenyésztés emelésére létesített állami intézményeket reformálni törekszik, nagy aggodalmat okozott az erdélyi részek mezőgazdáiinak és állattenyésztőinek a fogarasi állami ménes sorsa . . . «

A miniszter ez alkalommal kijelentette, hogy a fogarasi ménes feloszlata már b e v é g z e t t d o l o g, ahoz a miniszter-tanács hozzájárult és azt Őfelsége — aki úgy is, mint legfőbb Hadúr, kiválóan érdeklődik a lótenyésztés iránt — jóváhagyta.

Ime, így állítatott eléünk most egy esztendeje hazaröszünk lótenyésztésének kilátásba helyezett jövendő képe!

Ám azóta nagyon sok történt.

Az erdélyi gazdasági egylet felismervén a veszélyt, mely a fogarasi ménes feloszlata esetén az erdélyi rész lótenyésztését sujtotta volna, széleskörű akciót indított nemcsak a ménes további fenntartása, de annak megfelelő átalakítása és kibővítése tárgyában is.

Terjedelmes és minden részletre kiterjedő körlevélben szölitotta fel Erdély nagyobb lótenyésztőit, képviselőit, főispánjait, lótenyésztő-bizottsági elnökeit és szakegyesületeit, hogy az ügy állását tanulmányozva, adjanak véleményt azon kérdésekre: vajjon az erdélyi lótenyésztés igényeinek minő anyaggal beállított és mily arányu ménes intézet felelne meg; mely vidék volna legalkalmasabb esetleg egy új ménes felállítására és vajjon megmenthető e még a híres régi erdélyi jellegű ló? stb.

A kérdés a napi sajtóban is állandóan napirenden tartott s nagy lendületet adott az úgy akkori stadiumának a közérdeklődés impozáns megnyilatkozása és a kibocsátott körlevelek fényes eredménye, mely több mint húsz — kiváló és elismert tekintélyű nagytenyésztők és szakemberek által megírt — alapos szakvélemény beérkezéséből állott.

Eközben történt, hogy Ófelsége 1895. november 2-án kelt legfelsőbb kéziratával dr. *Darányi Ignác*ot nevezte ki Magyarország földmivelésügyi miniszterévé.

Deczember 5-én már fogadta az új miniszter az erdélyi gazdasági egyesület küldöttségét, mely ekkor már egy — a beérkezett szakvélemények alapján készült — feliratban kész programot adott a fogarasi ménés jövő berendezését illetőleg.

E program alapelvei a következők:

»*A fogarasi állami ménés ez idő szerint fenntartandó, azonban az úgy kell átalakítani, hogy a népies tenyésztés igényei mellett (a melynek a helyes módon üzött lippiczai tenyésztés megfelel), a közép birtokosság igényeire, azaz a hadi szükségletre alkalmas és legtöbb irányban keresett jó tisztu campagne lovak előállítására is alkalmassá tétessék s főleg, hogy az oly kiváló erdélyi anyag legjobb példányaiban összegyűjtessék és fenntartassék.*«

És ime, ma már a legújabb miniszteri leirat helyben hagyja az erd. gazd. egyesület intenczióit és világosan kimondja hogy:

»Első teendőnek tartom, hogy a lippiczai törzs-ménés ne csak számra nézve szaporodjék, hanem hogy főként annak anyaga kiváló jó minőségű s a czélnek megfelelő legyen.

Ezért intézkedni kívánok az iránt, hogy a jelenleg ottan levő lippiczai törzs kiválasztott anyaga úgy minőségre, valamint alkatra nézve fenntartassék s megfelelően fejlesztessék.

Ezenkívül szándékozom bevásárlás útján erdélyi jellegű kanczákból egy külön ménest ugyanott felállítani.

Röviden ezekben óhajtottam e nagy fontosságú kérdés jelenlegi stadiumának hű és tárgyilagos képét feltárni. A jelen: az elért eredmény; az erdélyi gazdaközönség óhajtása jövő év elején teljesen megvalósítva lesz. És most emlékezünk meg azokról, a kiknek az elért siker első sorban köszönhető.

Bethlen András gróf volt az, aki a felosztatás hírére a múlt évi aug. 30-iki gazdaértekezlet összehívását kezdeményezte és úgy akkor, mint azután állandóan igen sokat tett és fáradott a dolog előbbre vitelén. Külön is elismerés illeti meg ugyanezen okból Gr. *Bánffy* Györgyöt, az állattenyésztési szakosztály elnökét. *Lossonczy* Mihály, miniszteri tanácsosnak a miniszterium lótenyésztési főosztálya főnökének köszönhető az, hogy a ménes fölosztása tényleg is nem hajtattott végre oly hirtelenséggel, a mint az meggondolva és elhatározva volt . . . És végül legnagyobb hála és köszönet illeti meg *Darányi* Ignác földmivelésügyi miniszterünket, aki szerencsés kézzel és a leghelyesebb formában oldotta meg ezt a kérdést.

Lótenyésztő gazdák! Rajtatok áll most, titóletek, a ti segítségetektől függ, hogy a régi erdélyi lónak még itt-ott felfedezhető vonásai összegyűjthetők legyenek s hogy ezen atomokból újra előállithassuk még szebb még jobb formában és vérben a régi typust, mely az elmúlt századok legjobb lova volt.

Tokaji László.

Komlókiállításunkról.

A komló-kiállítás az időleges kiállítások pavillonjában lett elhelyezve; megnyitattott szeptember 12-én és tartott 28-ig. A jury 12-én kezdette meg bírálatát s eltartott három napig.

Kiállítottott körülbelül 60—65 termelő által komló-minta. Hazánk erdélyi részéből ugyszólva csakis Segesvár vi-

déke lett tömegesen képviselve, Udvarhelymegyéből egy, Háromszékmegyéből szintén egy kiállító jelentkezett. Ezen sajnós körülménynek oka abban keresendő, hogy a termelők nem lettek előre kellőleg tájékozva, továbbá a kiállítás még igen korai időben tartatott meg. A komló-kiállítás nem volt már csak azért sem czélszerűen rendezve, mivel tudtommal nem történt előre semmi oly intézkedés, mely a serfőző és komló kereskedőket oda vonzotta volna. Pedig a legjobb alkalom adta volna magát: az ezredéves kiállítás alkalmával a magyar komlót megismertetni a hazai és a külföldi sörgyárosokkal és komlókereskedőkkel. Ezen mulasztás meg is bosszulta magát, mivel — öt napi jelenlétem alatt legalább — a komló kiállítás iránt igen csekély érdeklődés nyilvánult és semmi eladás nem történt.

A kiállításon tapasztalható volt, hogy az Erdélyből kiállított hegyi komló, oly kiváló minőségnek örvendett, hogy bizony bátran kiállja a versenyt bármely külföldön termelt komlóval! A komlónak leszedése, megszáritása teljesen megfelelt a kívánalmaknak. Ezen komló-kiállítás meggyőzhette a figyelmes szemlélőt, hogy hazánknak erdélyi része kiválólag alkalmas a hegyi komlótermesztésre, ellenben a lapályon termelt komlója Erdélynek nem minden vidéken felel meg a magasabb igényeknek. Legalább hazánk talaj- és égalji viszonyai között a soványabb talajokban finomabb komló terem, mint a kövér talajokban.

Tapasztalható volt a kiállításon azon körülmény, hogy Erdélyben az utóbbi 10—15 év óta a komló minősége határozottan sokat finomodott. Ezen örvedetes haladásnak oka: a komló-telepeknek czélszerűbb elhelyezésében-, a sokat termő, de durvább fajta komlóknak a kiküszöbölésében-, az óvatosabb trágyázásban-, a régibb, tulságosan dus talaju komlótelepek termő erejének csökkenésében-, szedés alkalmával a durva

nagy tobozok különválasztásában-, a komló érési fokának helyesebb megítélésében- és okszerű szárító helyiségek építésében keresendő. Szóval a tapasztalatok meggyőzték az Erdélyi komló termelőt, hogy legfőbb igyekezetét a komló minőségének fokozására fordítsa, mivel a sok, de durva komlónak termesztése nem fizeti ki magát, ellenben a finom minőségű komló minden időben, habár nagy árkülönbözet mellett is, de értékesíthető és termesztése kifizeti magát.

A kiállításon határozottan legfinomabb minőségűek voltak az Erdélyben termelt komlók, szolgáljon ezen körülmény buzdítólag a komlótermesztőkre!!

A jury a kiállítási diszoklevelet nem ítélte oda senkinek, mivel a komló legjobb minősége mellett, megkivántatott a termelő részéről kifejtett valamely országos érdem a komlótermesztés mezején.

A millenniumi nagy érem oda ítéltetett Gróf Bethlen Gábor, Gróf Haller János, Misselbacher, Ábrahám és Biedermann uraknak. Következőleg ezen legnagyobb öt érem közül négy — Erdélyben termelt komlónak ítéltetett oda! . . .

Kiállítási érem 13 adatott ki. Közreműködési érmet Bálint Domokos és Odevszky gazdatiszt urak kaptak. A jurytagok közül is voltak kiállítók, kik megbízatásuk következtében versenyen kívül álltak.*

Az ezredévi komlókiállítás általában biztató képet nyújtott, mivel tényekkel be lett bizonyítva, hogy hazánk talaj- és égálji viszonyai számtalan vidéken alkalmasak a komló termesztésére; továbbá, hogy a hazai komló minősége az okszerű talajkiválasztás, fajtamegválasztás és kezelés mellett nagyban fokozható és ma már különösen Erdélynek hegyi komlója meg-

* Úgy értesültünk, hogy épen e közlemény írója — a ki mint jury-tag működött — lett volna hivatott első sorban a diszoklevél elnyerésére.

felel a magasabb igényeknek is. A hazai sörfőző uraktól függ, hogy hazánkban a komlótermesztés ügye az arra hivatott vidékeken felkaroltassék s jól felfogott anyagi érdekükben is állana: támogatni a honi komlótermelőket.

Br. Kemény Béla.

Vásári mizeriáink.

Különös az, hogy manapság minden gazdasági produktumból nem az előállító gazdának, a ki vesződik és rászolgál, van legtöbb haszna, hanem másoknak, a kik ugyszólván semmi dologgal nincsenek mngterhelve: a közvetítőknek. És ez az állapot, főképp az állat eladásoknál, ugyszólván: már elfajulásig- a tulzásba ment át.

Ha a Királyhágón tulról egy vevő jön egy uradalom részére ökröt, vagy borjut vásárolni hozzánk, az erdélyi vásárookra, ritka eset az, hogy az elmaradhatatlan bpesti, vagy isten tudja hovávaló *szenzált* magával ne hozza. Ennek pedig rendesen mindkét fél: a vevő is, az eladó is — egyik a más tudta nélkül — busás proviziókat kell hogy adjon. Olyan kiaknázása ez a vásárnak és a vásáros gazdáknak, hogy sokszor a szenzál több hasznot vág zsebre, mint az eladó és vevő együtt.

Ha van valahol egy eladó falka, ott a szenzál előre megmondja az eladónak, hogy ő megvéteti a gazdájával az ökröt, de kiköti, hogy neki minden pár ökörtől tiz forint, borjutól pedig 5 forint provisiót biztosítson az eladó; ha erre az eladó nem lenne hajlandó reáállani, akkor a vásárról szó sem lehet, mert a legkifogástalanabb marhát is ugy leteremti, hogy megbizója feltétlenül elmegy az állatok mellett anélkül, hogy az eladóval szóba is ereszkednék. Rendesen oda tudja terelni külömbnél-külobb fufanggal a vásárt, hogy az a falka, vagy

akár páronkinti állat lesz megvásárolva, a honnan neki a legtöbb sápot adják, ha mindjárt megbizójának kevesebb árért szebb és jobb állatokat is közvetíthetne; mindezt persze oly ügyesen és az önzetlenség és megbízhatóság akkora látszatával tudja eszközölni, hogy megbizója mindig teljes megnyugvással köt vásárt.

Eredeti az a turpisság, mellyel a szenzál akkor él, midőn — a gyanu elkerülése végett — az eladóval előzetesen nem értekezhetett, de megbizójának az állatok szemet szúrnak. Ilyenkor bemegy az állatok közé és oláhul előre hangoztatja félreérthetetlen szemjáték kíséretében, hogy: »zecse zlot« (tiz forint) a sáp, vagy megbizója háta megett tiz ujját mutatja, hogy annyi provisiót ha nem kap, a vásárból ugyan semmi sem lesz. Az eladó, hogy állatait eladhassa, reááll, de természetesen annyival többet kér értök.

Ha van valahonnan jó provisiója kilátásba helyezve a szenzálnak, mindenféle ürügyekkel az egész vásáron visszatartóztatja megbizóját a vásárlástól, hogy vásár multával egy kereskedő szedett portékáját megvétesse, mert tudja, hogy attól a megalkudott provisiót bizonyosan megkapja.

Tegyünk csak egy kis kalkulációt. Ha eljön egy magyarországi vevő, mondjuk a kolozsvári vásárra és kell neki 80 drb ökör, a szenzál kap tőle minden megvásárolt darab után egy forintot; az eladótól beszed minden darabtól öt forintot keres tehát ezen egy vásáron — a vevő és eladó balekségéből — 480 frtot. Mennyit kinlódik a gazda azzal a marhával, mig felneveli, hogy vásárra hajthassa és nincsen sokszor annyi haszna benne, mint a közvetítő szenzálnak!

Tudok reá esetet, hogy egy 100 drbos ökör falka vásárnál a szenzál kerek ezer forintot keresett az eladó és vevő rovására. Hogy mire való az uradalmi vásárlók részéről az a szenzálokba vetett tulságos bizalom — az megfoghatatlan;

erről érdekünkben áll nekünk vevőinknek felvilágosítást adni minden uton-módon.

Azt hiszem, közös érdekünk kívánja, hogy mi erdélyi gazdák erről a királyhágóntuli társainkat felvilágosítsuk és ne hagyjuk magunkat, magyarán mondvá: kölcsönösen megkoppasztatni. Hisz a ki venni jön, az tudja, hogy mit akar venni: mire való tehát az elmaradhatatlan szenzál? Hozzon inkább az illető gazdaságából egy megbízható és ahhoz értő embert, hogy több szem többet lásson, de ne türjük, hogy a munka és fáradozás jutalmát mindkét fél elől elharácsólja egy indifferens existentia.

Azt hiszem: érdemes volna, hogy az erdélyi gazdasági egyesület körlevélben — a többi gazdasági egyesületek útján — a gazdákat ezen visszás helyzetről felvilágosítsa.* Igavonó és növendék állataink értékesítési érdeke megkívánja, hogy ne csak neveljünk jó ökröt, vagy borjut, hanem — főképp nagyban vevőinknek — olyat is adjunk el, fenntartva a renommét és az ilyen vérszipóktól a piacunkat megtisztítsuk.

Csontos Miklós.

A fajtajelleg. A tisztavér jelei.

II.

„Akár mesterség, akár művészet a tenyésztő dolga, feladatának természete megkívánja, hogy mintát — mondjuk ideált — alkosson magának és azt megvalósítani törekedjék. A ki ideál nélkül dolgozik, csak a véletlen szerencse kedvezése esetén fog jó eredményt elérhetni. Önként érthető, hogy a fajta — vér — tenyésztő csupán a fajta jellegvonásaiból alkothatja ideálját. A ki szőke fajtát akar tenyészteni, annak ne legyen barna ideálja. Az ideál lerajzolása azonban nem könnyű dolog. Sok mindenre kell ügyelni, nehogy megszűnjék praktikus lenni, a mikor bizony nem fogják megvenni, ideális állatainkat.“

* Az egyesületben már foglalkoznak e kérdéssel; az eredményről annak idején írni fogunk.

Ezekkel a sorokkal végeztem az E. G. 1896. 7. számában a fenti czim I. alatti cikkemet. Most kiegészítem, a mit akkor írtam azzal, hogy: a tenyésztő csupán a fajta-jellegvonásából, esetleg a fajtaváltozat jellegvonásából alkothatja mintáját — ideálját. — A ki például havasi magyar marhát akar tenyészteni, nem vehet mintának egy jelleges alföldi magyar marhát. Ügyelni kell továbbá, — azt írom — hogy mintánk praktikus legyen, mivel különben nem fogják megvenni állatainkat! Praktikusok pedig akkor leendenek állataink, ha a közönségnek tetszenek és ha tenyésztésük haszonnal jár, a mi nem fog megtörténni, ritka kivételes esettől eltekintve, ha nem illenek gazdaságunk keretébe, ha nem valók oda, a hol tenyésztjük azokat. Én örüvendenék ha magyar-fajta teheneimnek nem lennének szarvai, nálam nagyon praktikusok lennének, mert döféstől eredt tőgybajokkal nem lenne annyi dolgom. Ennek daczára nem tenyésztenék ilyeneket: bizonyára nem tudnám eladni őket. A csiki havasi legelőkön a legidealisabb alföldi tehének nempraktikusoknak bizonyulnának még ha meg is tartanák jellegüket; ellenben valamelyik alföldi jó legelőjü gazdaságban esetleg praktikusok lehetnek a jól tejelő csiki búta — busa — tehének.

A gazdasági egyesületeknek, az országos törzskönyvelésnek, a tenyésztési szövetkezeteknek a feladata az ország sajátos viszonyokkal bíró tenyésztési területeinek állattenyésztését akként irányítani, hogy a fajta, illetőleg a fajtaváltozat jellegvonásaival ékeskedő és egyuttal praktikus állatokat tenyészessenek; szóval és betükkel buzdítani kell a tenyésztőket, az ideál belső tulajdonságai felől felvilágosítani, jó képekkel és hű szobrokkal — modellekkel — lehetővé kell tenni, hogy a minta — az ideál külső formája — a tenyésztőknek mintegy az agyába vésődjék, felhasználva e célra a kiállításokra kerülő mintaszerű állatokat is.

Figyelmeztetni kell a gazdákat a tisztavérben való tenyésztés előnyeire, ovatosságra intve a keresztezés dolgában.

A magyar-fajta szürke szarvasmarha tenyésztésének föllendítésére, a fajta tisztavérben való fentartására, de egyuttal tökéletesítésére törekvő tenyésztési szövetkezeteknek vagy törzskönyvelő szövetkezeteknek önként érthetően nem lehet, nem szabad teljesen egyöntetű minta-szerint s mindenben egybe-

vágó leírás szerint bírálni a szövetkezeti lajstromba, illetőleg a törzskönyvbe felvételre bejelentendő állatokat. Az alföldi gulya tenyésztők szövetkezetének mintáját, a külső formáját tekintve és kívánalmait a gazdasági — a belső — tulajdonságokra vonatkozóan nem fogja teljesen elfogadni — mondjuk — az udvarhelymegyei tenyésztők szövetkezete, melynek aligha nem a fejlődés gyorsítása és a hizalmasság fokozása leend a sajátos viszonyok által követelt célja. A kolozsvári tejtermelő gazdák tenyésztési szövetkezete pedig aligha fogja elfogadni, az apróbb részletekkel együtt, az alföldi tenyésztők vagy az udvarhely megyei tenyésztők szövetkezetének mintáját és kívánalmait.

Bizonyára senki közülünk nem fogja akarni egyformásítani a magyar-fajta szürke szarvasmarha meglevő változatait. Ezek keretében esetleg újabb tenyésztési irányok támadhatnak, ezeknek utját állani szintén nem lehet, mert sajátos viszonyok javallhatják — mondjuk modernizálását — egyik-másik változat bizonyos vidékeken elterjedt részének. Ez mind megtörténhet egy oly fajta keretében, mely miként a magyar szürke szarvasmarha rengeteg nagy területnek egymástól feltűnően különböző égalji és gazdasági viszonyokkal megáldott vidékein elterjedt. Bárhol, bármiféle czéllal keletkeznének is szövetkezetek a magyar-fajta szürke szarvasmarha tenyésztésének fellendítésére és a fajta javítására, mindenik megalkothatja ideáljának körvonalait a fajtajellegnek az országos törzskönyvelő-bizottság által elfogadott leírása alapján, a részletek kidolgozása mindeniknek különös feladata maradván.

Az egyes tenyésztési szövetkezeteknek a törzskönyvelendő állatok bírálatára vonatkozó „utasítás“aiba felvenni azokat az alakulásokat — mondjuk — jeleket és tulajdonságokat, melyeket a szakértők egy része az idegen vérrel való keresztezés „jelei“nek állit: nem tartom szükségesnek; még pedig azért, mert elegendőnek vélem a cél elérésére a fajta, fajtaváltozat, a speciális kívánalmak jellegvonásainak követelését.

A „*Friesische Heerdbuch Gesellschaft*“-nak a hollandi és westfrieslandi marhák leírásában például nincs szó oly jelekről, melyek a vérkeverést bizonyítanák. „Die Milchform, bunte, grösstentheile schwarzbunte Farben und kurze Stosshörner, dies sind

die 3. bedeutendsten äusseren Merkmale die allen niederländischen Schlägen eigen sind Es sind dies Merkmale welche die Race immer besessen hat“ Ekként ösmerteti az illető leírás a fajta legnevezetesebb jellegező vonásait. „Viele ausländische Käufer“ írja továbbá „fragen jetzt stets nach schwarz bunten Thieren und glauben nicht an die *Blutreinheit* wenn diese Farbe nicht vorhanden. Dies ist aber ein grosser Irrthum

Da gegenwärtig fremde Käufer, speciell Americaner nur nach schwarz und weissen Thieren fragen so züchtet man die zum Verkauf bestimmten Thiere hauptsächlich nach dieser Richtung her“ a fennebb említett leírás szerint tehát *nagy tévedés* azt hinni, hogy csak a *fekete-tarka* állatok *tisztavérűek*. Ma a külföldiek, kivált az amerikaiak csak fekete-tarkákat keresnek, ezért ebben a szinben tenyésztik a németalföldiek eladásra szánt állataikat; *azonban* a fekete övesek — gegürteten — *a fehér övesek*; *a piros alapon fehér övesek* is kétségen kívül a frieslandi fajtához tartoznak és a *fakó-tarkák*, *az egérszürkék*, *a babosak* — gesprenkelte — is valódi németalföldiek — echt Niederländisch.

A „Norm für Alter, körperformen und Leistungen der in die Stammregister der Oberbadischen Zuchtgenossenschaften einzutragenden Rinder“ sem szól a vérkeverés jeleiről; leírja milyenek legyenek a törzskönyvelendő állatok és felsorolja, hogy miféle alakulásauk záratnak ki. Ennek a „Norm“-nak nagyon nevezetes a következő pontja: „Der Durchschnitts ertrag an Milch soll, auf das ganze Jahr berechnet, 7 liter im Tag und der Fettgehalt der Milch 3·5% erreichen.“ Nagyon helyesen! az illető tenyésztési szövetkezet kimondhatja, hogy a melyik tehén 7 liter napi átlagnál kevesebb és 3·5%-nál kevesebb zsírt tartalmazó tejet ad, *nem vétetik fel* a törzskönyvbe. Ha az „Erdélyi Gazda“ 1896. 6. számának „*Telicer magyar marha*“ című czikkében — 333. oldalon — ez állana: . . . azok a tehének, melyek nem nyomnak *legalább* 450 kilót, kizárandók a magyar fajta szürke szarvasmarhák törzskönyvéből egészen másként hangzana, mint az a mi irva van, tudniillik, hogy „a *legalább 450 kiló súly*“ a vértisztaság jelei közé tartozik.

Az „Instruktion für die Züchter-Ausschüsse des Allgäuer Zuchtgenossenschaften“-ben sincs szó a tisztavérűség jeleiről Részletesen szól az „Instruktio“ a törzskönyvbe felvehető állatok formájáról,

szinéről stb.-ről és felemliti, mily állatok *nem vehetők fel*. A szár-
mazás tisztaságát illetően csak ennyi áll: „. . . . auch solche
Thiere sollen ausgeschlossen werden bei denen mehrere der in
Ziff. 48. genannten, die *Abstammung verdächtigenden* Schönheits-
fehler vorkommen.“ A Ziff. 48. alatt pedig ez áll: „Als mehr
oder weniger Schönheitsfehler gelten überhaupt und namentlich
bei Bullen, insoferne sie bei diesen nicht ganz ausschliesen:
kleinere oder grössere Fleisch- oder Kupferfarbene Flecken am
Flotzmaul dunkle oder melirte, schwere
oder schlecht gestellte Hörner, weisse vereinzelte Haare am
Schweifbüschel,“ Felemlítésre érdemesnek tartom
továbbá az „Instruktio“ következő pontját is: „Die Züchteraus-
schüsse sollen darauf hinarbeiten, dasz die von jeder Zucht ein-
mal erwählte Farbenrichtung auch fernerfort eingehalten wird,
und die Bullen einer Zuchtgenossenschaft stets dem gleichem
Farbenschlage angehören.“

Kitűnik mindezekből, hogy az allgauer törzskönyvelő társaság
— Allgauer Herdebuch-Gesellschaft — csupán *szépség hibáknak*
tartja a szutyakon a kisebb-nagyobb husszinű vagy rézsinű
foltokat a sötét, kevert színű, nehéz és rosszul
illesztett szarvakat, az egyes fehér szőröket a farkbojtjában
A felsorolt és az idézetben fel nem sorolt *szépséghibákról* csak
egy pertangentem említi az „Instruktio“, hogy a *származást gyu-
mussá* teszik. — Die Abstammung verdächtigen. — Gondos körül-
tekintést árul el, hogy nem nevezi a „vérkeverés jelei“-nek
azokat.

Czikkeim tárgyának lényegére való tekintettel végre ide
igtatom az „Instruktio“-nak a „szinről és fajtáról“ szóló pontjait
is: „Die Thiere sollen einfarbig sein und eine zwischen hellgrau
und dunkelgrau liegende Farbe haben. Ganz weisse oder ganz
schwarze, wie auch gelbe oder rothe Farben sind ebenso, wie
mit Farbenabzeichen behaftete Thiere von der Aufnahme in die
Zuchtbücher ausgeschlossen Als besondere Farber-
merkmale sollengelten: schwarze Hornspitzen, weisse Umwandung
des schwarzen Flotzmaules, heller Rücken streifen bei Stieren;
dunkle Klauen, dunkelgefärbte Schwarzquaste; keine Flecken in
der Haarfarbe. Bei Abweichungen davon sind die Thiere geringer

zu werthen, wenn nicht von der Aufnahme ins Zuchtbuch auszuschliessen.“

„Die Rasse ist zu beurtheilen nach der Harmonie der einzelnen Körpertheile und nach dem Grade der vorhandenen Farbenmerkmale“

Kitünik ezekből, hogy az allgauti törzskönyv — mely bizonyosan szintén a *tiszta vérben* való tenyésztésre törekszik — bizonyos szint, bizonyos színjeleket követel a beirandó állatoktól; felsorolja a színre vonatkozó különös — besondere -- ismertető jeleket — Farbenmerkmale — azzal a megjegyzéssel, hogy ezektől az ismertető jelektől való eltérés esetén az állat kevesebbre értékelendő — geringer zu werthen — esetleg a törzskönyvbe való felvételtől eltiltandó. A „*vértisztaság*“, a „*keresztelés*“ jeleiről egy szó említés nincs. Kitünik az idézetből továbbá, hogy az egyes testrészek harmonidja és a szín ismertető jelei alapján rendel eldönteni az „*Instrukcio*“ azt a kényes kérdést, hogy az allgauti fajtához sorolható-e — azaz, hogy a fajta jellegvonásainak megfelel-e — a törzskönyvelésre bejelentett állat — (Die Rasse ist zu beurtheilen) — nem pedig mindenekelőtt a fej alakulása alapján.

Ennyit akartam a „Fajtajelleg. A tisztavér jelei“-ről közölni. Kérem az érdeklődő olvasók elnézését azért a késedelemért, hogy az „Erdélyi Gazda“ 1896. 7. számában megkezdett közlést csak most végeztem be. *Ujhelyi Béla* magyar óvári gazdasági akadémiai tanár szivességéből csak most kaptam meg azokat a „Norm“-okat és „*Instrukcio*“-kat, melyekből idéztem, melyeket elolvasva, megnyugtathattam magam a felől, hogy a mit a szóvá tett kérdések lényegére vonatkozóan állítottam, nem „zöld“ teoria.

Dr. Szentkirályi Ákos.

Egy pár szó a műtrágyázásról.

Alig van gazdasági művelet, mely nagyobb haszonnal járna, mint a műtrágyázás, ha azt ott és úgy alkalmazzuk, a hol és a miként az adott viszonyok és körülmények megkívánják. E téren tényleg oly haladás konstatálható hazánk egyes vidékein, a mely valóban méltó a jó ügyhöz. Alig másfél évtizeddel ezelőtt műtrágyákért még a külföldre volt utalva

a magyar gazda — ha ugyan úgy elvétve alkalmazta is őket — ma pedig számos belföldi gyár productumai állanak rendelkezésre; ezelőtt hat évvel, mikor én első kísérleteimet hajtottam végre, e vidéken még senki sem alkalmazott műtrágyákat rövid idő alatt azonban waggon számra érkeztek a különböző gyártmányok. Nem állanak ugyan a mennyiségre nézve statistikai adatok rendelkezésemre, de mégis úgy veszem észre, hogy az a buzgalom, melylyel a műtrágyákat ezelőtt pár évvel felkarolta a gazdaközönség, a legutóbbi időben némileg megcsappant és épen ez a körülmény készítet engem arra, hogy az e téren tapasztalataimból egyetmást elmondjak.

Szerény véleményem szerint a fő hibát azzal követik el a gazdák, hogy minden előzetes kísérlet mellőzésével valamely műtrágyát mindjárt nagyban alkalmaznak. Az utasításokat rendszeren az eladó gyár képviselője adja meg, a ki nagyon ritkán szakember, de még ha az volna, sem határozhatja meg csak úgy látásból, hogy milyen és mennyi műtrágya alkalmazható sikerrel bizonyos kulturnövény alá, az illető gazdaság talaján. Az ilyen felületes eljárás természetes következménye a várakozáson aluli, vagy pláne balsiker s ki csodálkoznék, ha azután a gazda jajgat, hogy így meg amúgy becsapták ezzel vagy azzal a műtrágyával és lemond a talajerő visszapótlásának ezen módjáról, holott ha czélszerűen műtrágyázott volna, szép eredményeket mutathatna fel. Azt sem tartom helyesnek, hogy egyes gyárak ingyen talajelemzést ajánlanak fel a gazdáknak és az így nyert eredmény után állítják össze az általuk legmegfelelőbbnek gondolt műtrágyázási receptet.

Nem lehet czélom itt részletesen tárgyalni a műtrágyázás alapelveit, megírták azt nálamnál hivatottabbak (Cserhádi Sándor és Dr. Kosutányi Tamás: A trágyázás alapelvei; He-

rényi Gothárd Sándor: A műtrágyák alkalmazása) csak egy oly körülményre hívom fel a gazdaközönség figyelmét, mely a nagybani alkalmazást multhatatlanul meg kell előzze; és ez: *a kísérletezés.*

Mielőtt valaki elhatározná, hogy földjének termőképességét részben (mert az istálló-trágyát már a talaj fizikai tulajdonságaira való kedvező hatásánál fogva, de különben sem lehetne kiküszöbölni) műtrágyákkal akarja fenntartani, vagy fokozni, két irányban kell kísérleteznie és pedig *quantitativ* és *qualitative*. Magától az anyaföldtől kell megkérdezni, hogy milyen tápanyagokban szükölködik, erre megfelelnek a qualitativ kísérletek, valamint azt is, hogy mennyire van szüksége, erre feleletet adnak a quantitativ kísérletek. Oly kérdések ezek tisztelt gazdaközönség, a melyekre hiven megfelelni nem képes semmiféle labororium, mert tudvalevő dolog, hogy a gazdának nem áll hatalmában a természet retortájában ugy kombinálni a különböző hatású tényezőket, mint amott.

Általánosan ismert dolog, hogy terményeinkben három fontos növényi tápanyagot viszünk ki gazdaságunkból, ezek a nitrogen, phosphorsav és kálium, tehát főként ezek visszapótlásáról kell gondoskodnunk. Tudjuk továbbá azt is, hogy gazdasági téren is áll ez a közmondás: »a hány ház, annyi szokás«, más termények, más talajviszonyok, más vetésforgók, más trágyázási rendszer stb. stb. mind oly körülmények, a melyek szükségessé teszik a helyi kísérletezést s legtöbb esetben még akkor is hibát követne el a gazda, ha műtrágyázás tekintetében hasonló viszonyok között gazdálkodó, közvetlen szomszédja után indulna meg. Igaz ugyan, hogy hazai kísérleteink nagy átlaga a phosphorsav-trágyák előnyössége mellett bizonyít, de vannak kivételek is, melyeknél más trágya, vagy pedig bizonyos combinatio érvényesült legjobban, ezért kell

hát minden gazdának kísérlet útján eldönteni, hogy az ő viszonyai között mi a legmegfelelőbb.

Az én eddigi kísérleteim azt bizonyítják, hogy azon talaj egy része, a melyen gazdálkodom, a jelenlegi vetésforgó mellett — melynek főterményeit gabonaneműek képezik — leghálásabb a phosphorsav iránt és pedig úgy, ha azt mint ásványi eredetű superphosphátot nyújtom neki, de ez a resultatum még a kezelésem alatti 1400 holdas birtokon sem általános érvényű, hanem annak csakis egy négyes és egy ötös, 360 holdat képező vetésforgóra vonatkozik. Míg a fent jelzett eredményhez jutottam, kísérleteznem kellett nitrogén, kálium és phosphorsav tartalmu trágyákkal, sőt ezt sem tartottam elegendőnek, hanem még a különböző származásu phosphorsav-trágyákkal is hajtottam végre összehasonlító kísérleteket.

Ezek után egyelőre megoldottnak tekintetem a qualitativ kérdést, de csakis egyelőre, mert minden gazda helyesen teszi, ha kísérleteit nem tekinti örök érvényűeknek, hanem megismétli azokat lehetőleg minden forgó lefolyása alatt egyszer, hosszabb tartamu vetésforgónál pedig minden 6—8-ik évben.

Ezután következik a quantitativ kérdés eldöntése, a mely szintén nem kis fontosságu, miután ettől függ a financialis eredmény kedvező, vagy kedvezőtlen volta. Ezt úgy döntjük el, hogy ugyanazon műtrágyát, egyenlő területen, különböző arányban alkalmazunk. E tekintetben én azt tapasztaltam, hogy legkedvezőbb eredményt úgy érek el, ha katasztrális holdanként 120 kilót alkalmazok a már fentebb említett ásványi superphosphátból.

Egyébiránt álljanak itt eddigi állításaim bizonyítására az általam végzett műtrágyázási kísérletek közül kettőnek táblázatos kimutatásai, a melyek közül az egyik, eltekintve egy

kis chilisalétromos kombinatiótól, quantitativ, a másik pedig qualitativ kísérlet volt.

Az első kísérletnél kísérleti növényül árpa szolgált, a parcellák $\frac{1}{2}$ holdasak voltak, a superphosphát mázsája 4 frt 40 kr., a chilisalétromé 12 frt 25 krban állott állomásomon. Az árpa q-ját 4 forinton számítottam (takarmány áru), még nincsen ugyan eladva, de ennyit remélhetőleg megkapok. Az eredmény kiszámításánál teljesen figyelmen kívül hagytam a szalmatermés különbleteit, mert azt pontosan meghatározni igen sok időbe került volna, de értékét megállapítani is nehéz lenne, miután az itt piaczi cikket nem képez, megjegyzem azonban, hogy a II. és III. parcella szalmatermése szemmel láthatólag nagyobb volt, mint a többié.

A parcella száma	Az alkalmazott műtrágya	megnevezése:	Mennyisége:	Az egész parcella szemterítése		Az egész termés értéke		A műtrágya értéke		Nyereség		Veszteség		Jegyzet:
				+	-	frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr	
I.	trágyázatlan	—	420	—	16	80	—	—	—	—	—	—	—	
II.	chilisalétrom	30 ko.	150	+ 30	18	—	3	67	—	—	—	2	47	megdőlt
III.	chilisalétrom superphosphát	30 ko. 50 ko.	510	+ 90	20	40	5	87	—	—	—	2	27	megdőlt
IV.	superphosphát	75 ko	560	+ 140	22	40	3	30	2	30	—	—	—	
V.	superphosphát	60 ko.	547	+ 127	21	88	2	64	2	44	—	—	—	
VI.	superphosphát	50 ko.	506	+ 86	20	24	2	20	1	24	—	—	—	

Mint a fenti összeállításból kitünik, a II. és III. parcellán határozottan veszteséggel járt a kísérlet, terméstopplelet adott ugyan mind a kettő, de a II. parcella 30 kilogramm többlete 3 forint 67 krba került, holott csak 1 frt 20 krt ér meg, a veszteség tehát 2 frt 47 kr. A III. parcella termés-

többlete már 90 kilogramm és a veszteség mégis 2 frt 27 krajczár, a mi a drága chilisalétrom rovására irandó, mert hiszen a VI-ik parcella is csak 50 kiló 16⁰/₁₀-os superphosphatot kapott, miként a III-ik, de chilisalétrom nélkül és terméstöbblete mégis 86 kilogramm, tehát ilyenformán a 3 frt 67 kr. ára chilisalétrom csak 4 kilogramm többletet eredményezett, igaz ugyan, hogy e két parcella szalmatermése kiadóbb volt, mint a többié, de ez által még korántsem térül meg a kimutatott veszteség. A chilisalétrom tehát ebben az esetben emelte ugyan úgy a szem-, mint a szalmatermést, de mégis veszteséggel járt.

A csak superphospháttal trágyázott parcellák mindenikén nemcsak a trágya ára térült meg, de ezen felül még kisebb-nagyobb nyereség is mutatkozik. Legnagyobb termést adott a IV-es számú, 75 kiló superphospháttal, mert ezen az egy holdra átszámított terméstöbblet 280 kilót tesz ki, de a tényleges nyereség mégis nagyobb az V-ös számun, mely csak 60 kiló műtrágyát kapott, daczára, hogy egy holdra átszámított terméstöbblete csak 254 kiló, ugyde ennél a trágyázás költségei is kisebbek voltak. A VI-os számú végre a mellett bizonyít, hogy holdanként 1 q. superphospháttal is haszonnal dolgozhatok, de ez csak 51⁰/₁₀-át teszi annak a haszonnak, a melyet 120 kiló alkalmazásával elérhetek, így tehát a superphosphátból 20⁰/₁₀-al többet véve, a hasznot mégegyszerannyi val fokoztam.

Áttérek most második kísérletem ismertetésére, melyet pár év előtt hajtottam végre és a mely tisztán qualitativ jellegű. A parcellák itt is $\frac{1}{2}$ holdasok voltak, kísérleti növényül őszi búza szolgált, melyet q-ként 6 frt 50 krajczáron értékesíttem. A szalma a már említett okból itt is számításon kívül hagyatott. Az alkalmazott műtrágyák árai akkor a következők voltak: csontliszt-superphosphát 16⁰/₁₀-os 5 frt 50

kr, ásványi superphosphát 16⁰/₀-os 5 frt 25 kr, spodium superphosphát 16⁰/₀-os 5 frt 40 kr, kénsavas kalium 12 frt 50 kr, thomassalak 3 frt 60 kr.

A parcella száma	Az alkalmazott műtrágya		Az egész parcella termése		A trágázatlanul szemben		Az egész termés értéke		A műtrágya ára		Nyereség		Veszteség		Jegyzet
	megnevezése:	mennyiség	kilogramm	frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr	frt	kr		
I.	trágázatlan	—	411	—	26	71	—	—	—	—	—	—	—	—	Az istálló-trágya pénzért vétegett és a fuvarzással együtt 50 krba állott szekerre, mit a kísérlet kedvéért tettem.
II.	istálló-trágya	10 szekér	512	+ 101	33	28	5	—	1	57	—	—	—	—	
III.	csontliszt s. ph.	60 ko	480	+ 69	31	20	3	30	1	19	—	—	—	—	
IV.	ásványi superphosphát	60 ko.	495	+ 84	32	17	3	15	2	31	—	—	—	—	
V.	spodium s. ph.	60 ko	488	+ 72	31	39	3	24	1	44	—	—	—	—	
VI.	thomassalak	120 ko	457	+ 46	29	70	4	32	—	—	—	—	1	33	
VII.	kénsavas kálium	22 ko	425	+ 14	27	62	2	75	—	—	—	—	1	84	
VIII.	chilisalétrom	A kísérlet elejtetett, mert a chilisalétrom tavaszon lett volna elhintendő, de a buza még az őszön megdült, minek oka mint később megtudtam, az volt, hogy azon helyen évekkal ezelőtt juhakol állott.													

A mint ebből a kísérletből látszik, terméstöbbletet valamennyi trágájával értem el, de az 2 esetben nem fedezte a reáfordított költségeket. Negatív eredményt mutat a thomassalak és kénsavas kálium, ellenben a háromféle superphosphát mindenike, valamint az istálló-trágya is haszonnal zárult. Nem hagyhatom azonban említetlenül, hogy én az istálló-trágya pénzértékben való számítását nem tartom helyesnek, már csak azért sem, hogy annak ára csak úgy hozzávetőlegesen lett meghatározva és nem a benne foglalt tápanyagok kilóperczentje szerint, de különben is az a meggyőződésem, hogy nagyon szomorú sorsa volna annak a gazdaságnak, — a mi

viszonyaink között — a melynek állattenyésztése, avagy tartása csak úgy lenne jövedelmező, ha a trágyát is pénzbe számítaná. Hogy mégis a fenti módon jártam el, az pusztán az összehasonlítás kedvéért történt.

Ha igazságosan számítok tehát, a II. parcella haszna nem 1 frt 57 kr, hanem $1 \text{ frt } 57 + 5 \text{ frt} = 6 \text{ frt } 57 \text{ kr}$; a mi bizonyára elég fényesen igazolja az istálló-trágya elsőrendű fontosságát (s ehez járul még egy pár évi utóhatás).

Nem szabad figyelmen kívül hagynunk azon körülményt sem, hogy tudós szakemberek számításai szerint a phosphorsav és kálium tartalmu trágyák hatása rendszeren három évre terjed ki, első évre számítván a trágya $50\%_0$ -át, másodikra $30\%_0$ -át és harmadikra $20\%_0$ -át, most már ezt is tekintetbe véve: a phosphorsavas trágyákkal — 3 év alatt — elért nyereség — a két utolsó év eredményének, azaz a hatás $30 + 20\%_0$ -ának számításba vételével — mindenütt szaporodik az első évben elért — és a szaktudósok állítása szerint a trágya hatásának csak $50\%_0$ -át képviselő — bruttó többlet megegyezszi egész összegével, azaz: a műtrágya ára és az első évi tiszta jövedelem összegével, mert hisz a műtrágya árát a többletből csak egyszer, az első évben üjtjük le; pl. az első táblázat V. parcelláján lesz a beletett műtrágya által három év alatt elért tiszta eredmény $2 \text{ frt } 44 \text{ kr.} + 5 \text{ frt } 08 \text{ kr.} = 7 \text{ frt } 52 \text{ kr.}$ és így tovább. Ugy szintén a veszteség is csökken, vagy épen elenyésszik, mert a második és harmadik év többletéből már nem kell a műtrágya árát levonnunk. Látjuk továbbá azt is a második kísérletnél, hogy a műtrágyák közül legnagyobb hatása az ásványi superphosphátnak volt — quod erat demonstrandum.

Nem szándékozom a t. olvasók figyelmét tulságosan igénybe venni s ezért nem bocsátkozom további kísérletek ismertetésébe, de megjegyzem, hogy többször értem el má

a fentieknél kedvezőbb eredményt, a mennyiben 12, sőt 13 q-ás terméseink is voltak őszi búzából, egyes esetekben és kisebb területen, holott a nagy átlag 7—8 q. között ingadozik.

Azt hiszem, a fentiekből eléggé kitűnik, hogy mily nagy horderővel bír a műtrágyák alkalmazásának kísérleti úton való meghatározása, ezért nem lehet elég melegen ajánlani, mentől számosabb kísérlet végrehajtását és a tanulság okáért azok közlését. Ugy gondolom az Erdélyi Gazda mindig tért fog nyújtani e célra s nagyon kívánatos volna, hogy hazánkban is oly élénk tevékenység induljon meg ez irányban, mint a minőt más vidékeken gazdatársaink már évek óta kifejtnek.

A kísérleteket időnyerés szempontjából párhuzamosan kell folytatni *quantitativ és qualitative*, mert így már az első évi eredményből is lehet következtetéseket vonni. Nem szabad azonban az esetleges balsikertől sem megriadni és felhagyni minden további próbával, mert megtörténhetik, hogy ép a kísérleti évben bizonyos kedvezőtlen conjuncturák folytán marad el a kívánt hatás. Ne sajnálja senki azt a kis fáradságot, a mi a parcellák termésének külön aratása, hordása és cséplésével jár, mert az dúsan meghozza kamatait a helyzet tisztázása által.

Ilyenforma kísérletek után bizonyára sokan lesznek olyanok, a kik felhagytak ugyan már a műtrágyák alkalmazásával, mert alkalmazták őket nagyban, de eredménytelenül és most visszatérnek hozzájuk, azok közül pedig, kik még nem műtrágyáztak, számosan fogják követni ennek példáját. Kísérletezzen tehát mindenki, a kinek alkalma van reá, a saját jól felfogott érdekében.

Szász István.

Az ellés után fellépő betegségek.*

Ellési láz. Az ellési láz egyike a legveszedelmesebb heveny fertőző betegségeknek, melynél az alap ok a nemzőrészeknek helyi befertőzése és az ebből keletkező általános befertőzés. Fentebb a méh-hüvelynek és méhnek tiszta, fertőzéstől mentes lobosodásáról volt szó, itt pedig szintén a nemzőrészekben keletkező olyan lobosodásról szólunk, melynél az oda bevitt — kézzel, műtő eszközökkel stb. — vagy a pokla egyes részeinek benmaradása folytán ott termelődő fertőző anyagok szolgálnak indító okul.

E füzetecskének csaknem minden fejezetében hangoztattam a tisztaságot, melylyel sok veszedelmet hárihatunk el úgy az anyától, mint az ujszülöttől. Ismételnem kell itt ezt az intelmet, mivel az ellési láz is legtöbbször a kellő tisztaság hiányából származik. Különben keletkezésére nézve Dr. Hutyra** a következő tanulságos szavakat mondja: »Az ellési láz majdnem rendszeren beáll akkor, ha a méhlepényből vagy a burkokból egyes részletek visszamaradnak a méhben. E részletek ugyanis a hiányos táplálkozás következtében hamar elhalásnak és bomlásnak indulnak s ily állapotban a baktériumok fejlődésére alkalmas talajt képeznek. A fertőzés pedig ilyenkor annál inkább lehetséges, miután a visszamaradt részletek eltávolítása céljából rendszeren művi beavatkozások szoktak történni.« A pokla visszamaradásáról szóló fejezetre utalok itt, a hol már elmondtam, hogy a pokla elvétele céljából ujabbán ajánlott müleges beavatkozástól tartózkodjunk.

A betegségek ellen a gazdának legtermészetesebb fegyvere azon utaknak és módoknak megismerése lenne, a melyeken és a melyek által a betegségek keletkezése megakadályozható. Hogy azoknak az utaknak és módoknak felkutatására és felismerésére még sokkal kevesebb gondot fordítunk, mint egy semmit érő reczipének a megszerzésére, az tény, épen ezért legyen szabad itt ismételve előhozakodnom azzal, hogy ez a fertőzés utján keletkező bántalom okkal-móddal elkerülhető és mivel az ilyen állat méhéből és hüve-

* Mutatvány az író „*Hasznos tudnivalók az állati szüléssel köréből*“ című teljesen gyakorlati alapon és sok tudással megirt szakmunkájából, mely az erdélyi gazdasági egyet. könyvkiadó vállalatában a napokban jelent meg. A füzet ismeretására még visszatérünk. Szerk.

** „A háziállatok fertőző betegségeinek oktana“ című művében.

lyéből kiszivárgó eves, bűzös váladék más vemhes állatokra is veszélyes lehet, sőt e miatt a baj nagyobb tehenészetekben járványszerűen is felléphet: nagyon ajánlatos, hogy a később említendő elővigyázati intézkedések szigorúan és minden részletre kiterjedően megtartassanak.

A bántalom az ellés után egy-két nap múlva lép fel. Főbb tünetei a nagy levertségen és étvágytalanságon kívül a magas foku láz, néha izom-remegésekkel, borzongásokkal társulva. Ezeket nyomban követik a helyi tünetek: nevezetesen a péra-ajkak megdagadnak, a hüvely nyálka-hártyája élénk-vörös lesz és a hüvelyből többkevesebb szennyes, bűzös kifolyás jelentkezik. Az állat eleinte félénk, nyugtalan, ide-oda tipeg, minduntalan hasa felé tekintget, farkát felemelve tartja és gyakran felgörcsített háttal, mintha vizeléshez készülne, erőlködik.

Ez az állapot aztán folyton és gyorsan súlyosbodik; a hüvely nyálka-hártyájának látható részein szennyes szürkés hártyás lerakódások, vagy fekélyek jelennek meg, míg a péra környékének vizenyős daganata, beszűrődése, tele a ryzombok közé a tögyre és a has alá is elterjed.

Az érverés és légzés igen szapora lesz, a láz magasra felszökik és az állat végkép elgyengül, többnyire teljesen érzéketlenül fekszik; szemei fénytelenek, beesettek, légzése pedig hörgővé lesz.

Ha már a betegség idáig fejlődött, alig lehet reményt táplálni az állat felgyógyulása iránt. Kezdetlegesebb és mondjuk: enyhébb alakjánál a betegségnek megtörténhetik, hogy a baj minden utókövetkezmények nélkül mulik el, de gyakori azon esetek száma is, melyeknél a méh heveny gyuladása idültté válik; ilyenkor hosszasan elhúzódik a baj és az állat lesoványodása, — mint mondani szokták: elszáradása következik be.

A mit tehát a fellépett betegséggel szemben okszerűen tehetünk, a méhnek és általában a nemző szerveknek hathatós fertőtlenítő oldatokkal (Carbolsav, Creolin, Lysol és Sublimát) való gyakori kiöblítéséből és az esetleg magosra felszökő láznak megfelelő szerek által való csökkentéséből áll.

Mindezeknél természetesen sokkal hasznosabb és minden tekintetben eredményesebb az előzetes és gondos óvakodás, melynél a következőkre kell tekintettel lennünk:

a., vemhes állatainkat szorgosan tisztogattassuk és különösen az ellési idő közeledtével tiszta, jól almozott helyen tartsuk;

b., ha anya-állatállományunkból valamelyik elvetél vagy valamelyiknél ellés után a pokla visszamarad, azt a többtől azonnal és szigoruan elkülönítsük, helyét pedig kitisztogatván, forró lugos vízzel és gyökér-kefével tisztára mosatjuk, továbbá sűrű mészoldattal leöntjük, illetve bemeszeltetjük;

c., leellett állatainkat az ellés után kettőzött figyelem alá vesszük, gondosan ügyelvén azoknak magaviseletére és étvágyára, hogy a rosszullet első jelei után azonnal gondoskodhassunk a megfelelő segítségről;

d., ha a szülés után a nemző részek megbetegedésének bármily csekély jeleit észleljük, az említett fertőztelenítő oldatok valamelyikével a hüvely és a méh kiöblítését azonnal meg kell kezdenünk;

e., a szülésnél ha nincsen rá ok, ne hagyjunk senkit az állathoz nyulni, ha pedig ellési akadály van jelen, csakis megbízható, értelmes ember segítségét vegyük igénybe, a ki mielőtt az állathoz nyulna, kezét, karjait szappanos vízzel vagy Creolin, Carbolsav stb. oldat valamelyikével lemossa és a netán használandó eszközöket vagy kötelet ugyancsak ilyen fertőztelenítő oldatba áztatja. Lepedőt, kendőt vagy bárminemű tárgyat, a mire a szüléskor esetleg szükségünk van, csakis akkor vegyük használatba, ha meggyőződünk, hogy azok teljesen tiszták, vagyis a kimosás után másra nem használtattak. Ha eziránt kételyeink lennének, akkor a tárgyakat vagy eldobjuk, vagy az említett fertőztelenítő oldatokkal tisztára mosva használhatóvá tesszük;

f., ugy a szülés alatt, mint a szülés után egészen a pokla szabályos elvetéséig különösen ügyelünk arra, hogy az állat körül a lehető legteljesebb tisztaság legyen; trágya vagy trágyalé azt be ne szennyezze s amennyiben magamagát szennyezné be az állat, azonnal tisztára mosassuk.

Ha mindezekre igazán gondot fordít a gazda, azt hiszem, ritkán lesz alkalma az ellési lázat észlelni és ha mégis fellépne, az irt módon mielőbb kezelés alá vehető a beteg, a mi természetesen a gyógyulást nemcsak elősegíti, hanem szokszor biztosítja is.

Jakab László.

A tejről általában.

A mai válságos mezőgazdasági viszonyok mellett — legalább a felvidéken — az egyedüli biztosan jövedelmező ág a *tejtermelés*. A városokhoz közelebb fekvő gazdaságok jobban, a távolabbiak kevésbé jól és a messze fekvők már csak minimális áron értékesíthetik a tejet, de ezen minimális ár — Sárosmegyében literenkint helyben 3·5—4 kr. — még mindig olyan ár, mely mellett a tejtermelés jövedelmező. Különösen jövedelmező ott, a hol a gazda nem arra törekszik, hogy az eddig 4—5—6 esetleg 7 kron értékesített tejét, egyszerre 1—2 krral magasabb áron értékesítse, hanem arra, hogy ott, a hol 10 drb tehén adott napi átlagba 30 liter tejet, ott jobb tejelők beállításával ezen átlagos tej hozam 50 literre, esetleg többre fölhozható legyen. Mert ilyen módon ugyanazon keretek közt mozogva, a kiadás majdnem egy marad és a jövedelem lényegesen több lesz.

Midőn ismét a tejre, mint nagy fontossággal bíró tápláló szerre irányítom a gazdák figyelmét, legyen szabad egyet-mást elmondani mindazon intézkedésről, ~~na mi éppen a legutóbbi időben,~~ e fontos tápláló szernek megvédéséről és annak hamisítatlan módon való áruba bocsájthatása körül történt, és a mi ép úgy a fogyasztó, mint a termelő érdekénél fogva — ha köztudomásra hozatik — csak hasznára lehet a közjónak.

Az 1893-iki XXXIII. t. cz. életbeléptetése óta Budapesten állandó és rendszeres ellenőrzés alatt áll a tej. 1893-ig a tej ellenőrzése felette hézagos volt. 1885-től 1894-ig, tehát 10 év alatt, a budapesti vegyészeti és tápszervizsgáló intézetben meglelt vizsgálva 3262 tej, 1895-ben pedig 1739 tej, tehát majdnem félannyi, mint 10 év leforgása alatt, a mi azt bizonyítja, hogy az élelmi szerek, de leginkább a tej *hamisítatlan* voltának kérdése közegészségügyi szempontból is igen fontos tényezővé válván azzal a törvényhatóságok behatóan foglalkoznak és az erre vonatkozó szabályrendeletek végrehajtását pontosan ellenőrzik.

Az 1895-ik évben megvizsgált 1739 tejpróba közt 585 hamisítatlannak, 1254 pedig hamisítottnak bizonyult, vagy olyannak, mely nem az őt megillető név alatt hozatott forgalomba; így pld. a részben lefőlözött, illetve az egész tejnek lefőlözött tejjel való összekeverése által származott tejcarnoki tejet a közvetítők ren-

desen egész tej neve alatt, s annak az árán árúsították. A kifogástalannak talált tejek az összes tejeknek csak $\frac{1}{3}$ részét képezték; e csekély arányszám részben onnan származhat, mert az intézetbe többnyire csak gyanus tejeket küldenek vegyvizsgálat végett.

A kifogásoknak főbb okai:

a) egész tej név alatt s ennek az árán árusítanak részben vagy teljesen lefőlözött tejeket;

b) ugyanily név alatt előfordulnak a közforgalomban kisebb-nagyobb mennyiségű vízzel kevert tejek;

c) ugyanily név alatt árusítanak részben vagy egészen lefelezett s azonfelül vízzel kevert tejeket;

d) ritkábban kolostrum* is fordult elő a piacon oly állapotban, a midőn még kémiai összetétele szerint is különbözik a rendes tej összetételétől.

Azon kérdésre, hogy melyik hát a hamisítatlan tej és mily összetételűnek kell annak lenni, a fent nevezett vegykimérteti állomás megállapította, hogy a hamisítatlan tej fajsúlyának alsó határául 1·0290 veendő. Az extrakt alsó határául megmarad most is a 12·0%; ellenben a cukor + protein minimális mennyiségűl 7·5% és miután a szervesen sók minimális mennyisége 0·68%, az ugynevezett zsirmentes extract (= cukor + protein + sók) alsó határszáma 8·18, vagy kerekén 8·2%-ban állapítandó meg.

A cukor, proteinek és a szervesen sók a tejnek legállandóbb alkotórészei, melyeknek mennyiségei aránytalanul szűkebb határok közt ingadoznak, mint a zsír.

A zsirmentes extractra vonatkozó határszám 8·2 felette ritkán észlelhető, ugy. hogy ezen ritka esetek mellőzésével tulajdonképen 8·6%-ot kellene határszámul felvenni. Ezzel természetes kapcsolatban áll az is, hogy a savó fajsulya ritkán száll le 1·0265-re, hanem többnyire csak 1·0270-re.

Az egész tej fajsulya, extracttartalma a zsirmentes extract mennyisége, valamint a savó fajsulya oly szám adatok, melyek megengedik, hogy a tej zsirtartalma kisebb lehessen 3·5%-nál, s nem egyszer fordult elő, hogy ezen feltételek mellett meg kell elégedni 2·8% zsirral is.

A zsirtartalomnak az ellenőrzés szempontjából oly fontosságot tulajdonítani nem lehet, mint a többi szám adatoknak és még

* A nálunk ugynevezett „kisborjas-tej.”

azokban az esetekben is, midőn eldöntendő, vajjon a tej részben lefőlözött-e, a zsirtartalomból egyedül e kérdést megoldani nem szabad, de még a fajsuly belevonásával sem mindig. 2·8%-nyi zsirtartalom és szabályszerű fajsuly mellett a tej már részben lefőlözve lehet, a mit számtalanszor az olcsóbb tejcarnoki tejeknél lehet tapasztalni, melyek a teljes tejnek egészen lefőlözött tejjel való összekeverése által készítettnek. Ilyen tejek pld. a következő össze-tételt mutatják:

fajsuly	1·0320	1·0320
extract	11·80 ⁰ / ₁₀₀	11·31 ⁰ / ₁₀₀
sók (hamu)	0·64 ⁰ / ₁₀₀	0·61 ⁰ / ₁₀₀
czukor + protein	8·11 ⁰ / ₁₀₀	7·90 ⁰ / ₁₀₀
tehát zsirmentes extract	8·75 ⁰ / ₁₀₀	8·51 ⁰ / ₁₀₀
extract fajsulya	1·3793	1·3775

A részletes lefőlözés, vagy pedig a mi azzal azonos, a teljes tejnek összekeverése egészen lefőlözött tejjel, e szerint fenti határszámok felhasználásával biztosan fel nem ismerhető, mert ezáltal a fajsuly még megmarad a határszámok keretében. Csak az extract kisebb a fenti határszámnál (12%-nál); de ezen adat egymagában csakhamar megingathatná gyakori ismétlődése következtében magába a határszámba fektetett hitünket. Gyengébb lefőlözések felismerése körül azonban még egy más számadat teszi a legnagyobb szolgálatokat, t. i. az extractnak a fajsulya.

A normális tejeknél az extract fajsulya, mely

$$m = e - \frac{100s - 100}{s} \quad (\text{Fleischmann})$$

képlet segítségével a kísérletileg megállapított tej fajsulyából (= s) és extracttartalmából (= e) kiszámítható, a zsirtartalomhoz képest legtöbbnyire 1·28 és 1·34 közt ingadozik. Oly tej, melynek extract fajsulya 1·34 fölé emelkedik, s melynek extract tartalma kevesebb 12%-nál, már részletesen lefőlözöttnek tekintendő, még ha az egész tej fajsulya meghaladhatja az 1·4, és teljesen lefőlözött tejeknek extract fajsulya meghaladhatja az 1·5 számot is.

Ha végre megemlítjük azt, hogy gyakran kolosztrumot is ipar-kodnak elárusítani vagy legalább olyat, mely még nem alakult át

teljesen normális tejjé, mit az által akadályozhatunk meg, hogy a cukor + protein, illetve a zsirmentes extract számára nemcsak a minimum, hanem a maximum számot is — tapasztalataink szerint ez utóbbira 8·6, illetve 9·3%-ot — megállapítjuk, akkor abba a helyzetbe jutunk, hogy a következő határszámokkal a legtöbb, jelenleg észlelhető kihágásokat, a tudomány jelen állásának megfelelő biztonsággal felismerhetjük.

Hamisítatlan tej az, melynek fajsulya

legalább	1·0290 és legfőlebb	1·0345
extract tartalma	12·0%	
zsirtartalma	2·8%	
cukor + protein tartalma legalább	7·5%	> > 8·6%
illetve zsirmentes extract tartalma	8·2%	> > 9·3%
extract fajsulya	—	1·34
és savó fajsulya	1·0265	—

Ezen legujabb és nagyfontosságú adatokat, midőn a gazdaságközönség előtt ismertté teszem, egyben még arra is akarom a figyelmet felhívni, *»mikor válhatik a tej az egészség ártalmára.«*

És e kérdésnél szinte hihetetlennek tűnik fel, hogy a tej, mely az emberi életnek táplálója és hű kísérője a bölcsőtől egészen a sírig, ellenségévé is válhasson. És mégis úgy van.

A mikro-organizmusok semmiféle anyagba nem fészkelik be magukat olyan szívesen, mint épen a tejbe, mert ebben találják fel életfeltételeikhez a legalkalmasabb viszonyokat, benne szaporodnak legjobban s benne fejtik ki leginkább működésüket.

Ezen mikroorganizmusok lehetnek igen szelidek, lehetnek igen hasznosak, de lehetnek gyilkosak is. A kolera, typhus, tuberkulosis, több más ragály bacillusai igen szeretik a tejet, s ezen úton fészkelik be magukat leginkább az emberi szervezetbe, s szaporítják a legszomorúbb kertenek keresztes hantjait.

A tudomány, mely az utolsó évtizedben oly kérlelhetetlenül rántotta le a leplet e szomorú dologról, szerencsésen gondoskodott arról, hogy e gyilkos bacillusok ártalmatlanná tétessenek s az áldott jó tej visszaadassék igazi rendeltetésének: csecsemők és felnőttek táplálásának.

Ezen bacillusok közül azonban sok a tejgazdaságban pótolhatatlan szereppel is bír; így pl. azok, melyek a tejfel megsavanyo-

dását, a sajtok érését közvetítik. Ha a frissen fejt tejet mikroskoppal azonnal megvizsgáljuk, egyetlen baczillust sem fogunk abban találni. Pár perczzel a fejtés után már ezer meg ezer baktérium lehet a tejben. Sőt nem csak lehet, de tényleg van is mindig, még ott is, hol a tisztaságra minden irányban a lehető legnagyobb szigorral ügyelnek. A fejtő tiszta kezén és a tisztára mosott tőgyön sok baktérium tapad; a fejtő edényben vannak baktériumok, még ha legtisztább is; az istálló levegőjében megszámlálhatlan sok lehet, még ha látszólag tiszta, kifogásolhatatlan is az. Hát még ott, a hol mindaz, a mi tejjel érintkezik, teljesen tisztának, a közönséges értelemben sem mondható; a hol a kifejt tejbe mindenféle rondaság kerülhet addig, míg az istállóból kivitetik; a hol akkor fejnek, a mikor az istállóban porfelhők kavarnak.

Több tejpróba vizsgálatból kitűnt, hogy a közönséges fogalmak szerint tisztán kezelt tejben, a fejtés után alig 5 - 6 órával egy milliónál több baktériumcsira lehet 1 köbcméterben. Hiányos tisztaság mellett 6-szor annyi baktérium is található.

Ösmerve ezen parányi szervek gyors szaporodását, könnyen elképzelhetjük, hogy a baktériumok által ennyire fertőzött tejnek rövid idő alatt élvezhetetlenné kell lennie, el kell romolnia. Ebből a szempontból játszik a hideg igen fontos szerepet a tejgazdasági üzletben, Alacsony hőmérséklet mellett ugyanis, a baktériumok csak lassan szaporodnak, vagy éppen nem is szaporodhatnak.

Kétségbevonhatlan tények teszik továbbá szükségessé, a tisztaságra való szigorú ügyelést, nemcsak a tej romlásának megakadályozására, hanem a közegészségügyi szempontokból is, mert konstatált tény, hogy a legtöbb ragadós emberi betegség baktériumai, baczillusai a tejben megélnék s elszaporodnak és hogy az ilyen tejet élvezők a himlőt, typhust, a skarlátot, a kolerát, tüdővérszt megkaphatják. Miért is igen okosan cselekszik mindenki, ha a tej szükségletét csak jó hirtüví és tisztán kezelt gazdaságból szerzi be, ha mindjárt valamivel drágább is az, mint olcsóbb, de annál veszedelmesebb helyről.

Mindezekből látható, hogy a tej termelésénél, a tejfogyasztási igények szem előtt tartásán kívül és a tejnek, mint közegészségügyileg ellenőrzött piaci cikknek, tiszta, hamisítatlan voltára mily nagy súly fektetendő és a birtokosok által a személyzet pontosan

és kellőleg ellenőrizendő, hogy azon egyedüli termelési ág, mely ma még hoz némi hasznot, a sok hasznot már nem hajtók között a lehető legmagasabb áron értékesíthető legyen.

Hreblay Emil.

Legelőink érdekében.

I.

Azt hiszem, hogy nem teszek rossz szolgálatot az »*Erdélyi Gazda*« tiszelt olvasóinak, ha az alábbiakban rámutatok legelőink elrongált állapotára s egyszersmind rámutatok, hogy lehet e romlást megakadályozni, elromlott legelőinket különösen erdőtelepítéssel kapcsolatban állandóan jó karban tartani, hisz az erdélyi gazdák úgy sem lehetnek oly nagy ellenségei az erdősitéseknek, mikor már 20 év előtt jutalmazott munkát adtak ki »A mezőség kopárainak befásításáról.«

Végzetetlen azon pusztítás és nyomában járó nyomor, mit az emberiség a korlátlan legeltetés folytán szenvedett.

Egész vidékek váltak már ez által pusztasággá, lakatlanokká. Homeros idejében Siciliát oly dús legelők borították, hogy egy istenség (Hermes) tehéncsordái s egyéb nyájai számára érdekesítették legelőül. Még Horatius is »legjava sicíliai tehének«-ről énekel odáiban s mai napság Róma, a hatalmas Róma ez egykori éléskamrájában meztelen sziklák meredeznek az egykori legelők helyén, mint egy a hajdani dicsőségnek megkövült romjai.

Ilyen a Karst hegység is, hogy a számtalan eset közül többet ne említsek.

Hazánkban is egyik szöglettől a másikig szomorú példákat idézhetnénk az elkopárosodott legelőkről. Mert hiába nem lehet a legeltetést sem túlságosan gyakorolni, mert nagyon megboszulja magát fiaikon harmad- és negyediziglen.

A míg a faizás és legeltetés nem volt elkülönítve, a földesúr elég felügyeletet gyakorolt még az urbéresek fölött, hogy túlságba ne csapjanak, devastatiora ne vetemedjenek.

A mint azonban az urbéri elkülönítés folytán erdő s legelő illetősége kijárt minden községnek, sőt felosztás folytán minden egyes erdő s legelő birtokába jutott: oly mohón neki estek, mint a gyermek, mely sok rimánkodás után végre oly tárgy birtokába jut, melyet elérhetetlennek tartott s addig forgat, kutat minden ízében, míg teljesen szétrombolja.

Az a sok avatatlan ember, mely a népet alkotja, ha végig tekint azon, a növények óriásából összetömörült, örök életűnek látszó fatársadalmon; melyet erdőnek hívnak, azt hiszi, annak nem

kell semmi gond, azt »az isten adta«, az nő magától, csak vágni kell, »mennél jobban vágjuk, annál jobban nő.

S minthogy a nép e hitben él, érvényesíti is felfogását, a mint erdő birtokába jut. Teljes vakbuzgalommal neki állnak fejszékkel, neki bocsátják marhájukat, az immáron szabad rendelkezésükre bocsátott erdőnek s vágják, legeltetik a hol s a mikor csak érik. Előbb kiválogatják maguknak a legszebb törzseket, minden rendszer nélkül s így hézagot ütve az erdő tetőzetébe, az ott behatoló napsugár felszabadítja az alul ólálkodó cseprementést, haszontalan faféléivel, bokraival s ha most már akarna is értékesebb fa-nem felszínre vergődni, elnyomják ezek és kiirtja a marha foga, lába, körme, patája.

De még nem a legnagyobb baj, ha ilyen állapotban marad, mikor a legelő jószág nem. oly sok, hogy minden megsemmisüljön, hanem legalább talaj védelmiül megmaradnak.

Ilyen eléggé sűrű czihereseket találhatunk még a Bánátban, az ugynevezett »Ueberlandok«-ban, mikről az ember sokszor nem tudja, elrontott erdőkkel vagy bokros legelőkkel van-e dolga.

Legtöbb esetben azonban, fájdalom, annyira elárasztják legelő jószággal az amugy is tönkretett erdőt, mint a felvidéken, Dunántúl is sok helyen (Vas, Zala), hogy egyszer csak azon veszik észre magukat, mikor már a kevésbé értékes fára is rá kellett fanyalodniok, kiszedték már a gereblye- s ostornyélnék valót is, hogy az az »istenadta« erdő csak eltűnt, nincs sehol, nem nő többé, hanem maradt helyette a rágástól összevisszagörbült, elgémberedett cseplesz-bokrozat, melynek talaját a sok marha annyira legázolja, keményre tapossa, hogy utoljára még a fű se nő meg rajta, az anyaföld kibukkan mindenütt meztelenül.

Most a víz is segít rombolni, mert a helyett hogy — mint azelőtt — a fák levelein, ágain, gyökerein lassan leszivárognak a földmélyébe — most nincs tenyérnyi zöldhely, mibe megkapaszkodhatnék; azért csak lefut a lejtőkön, nagy árkokat mos ki s lesz a hajdani élettől duzzadó, elevenségtől hangos erdő helyén egy sivár terméketlen, melyen már maga a mezőrendőri törvény is megtiltani kénytelen a legeltetést.

Most tehát se erdő, se legelő, se pénz, se posztó, hanem újra nagy költséggel, fáradsággal kénytelen kelleetlen hozzá kell fogni a befásításhoz, beteljesedvén az irás szavai: »a mi által vétkezél, az által kell elveszned.« Csakhogy most hosszú időn keresztül tisztán költség van, a nélkül, hogy egyelőre egy garas arányi hasznunk volna belőle.

Hosszu időn keresztül ki kell böjtölni azt, mit egyszeribe oly mohón nyeltünk el. Legszomorubb, világra szóló példája a legel-

tetés által okozott erdőpusztításnak, mely még a rómaiak idejében vette kezdetét, a Karst vidéke, végnyulványában Fiume felől Magyarország területére is beszöngelve.

Meztelen mészsziklák repedékeiben már csak itt-ott leng egy árva fűszál vagy rongyos bokor, de ezt sem hagyja pihenni a meggyérült lakosság kecskéivel, az egyedüli jószág, mely még el bír tengődni, más állat itt meg nem él. Még földjét is úgy kell összehordani és kőkerítéssel védeni a lezuhogó vizmosás és borzasztóan dühöngő bóra ellen. Pedig hajdanában sokkal több állat, ember megélhetett ott az erdő oltalmában, mikor e pusztító szél sem támadhatott, nem létezett. Most nagyon nyomorultul tengődik az az egy néhány ember is, a ki oda szorult.

De nemcsak az erdővel foglalkozó szakember veszi észre, mily nagy csapás országszerte a kiirtott erdők nyomán keletkezett kopár legelők, hanem menten felismeri bárki is, ki e kérdéssel komolyan foglalkozik. Honatyáink szintén felismerték a bajt s behatárolt szelőztették az országházban. Egyik képviselőnk — Szmialovszky Valer — meg 1893. évi február 24-én tartott beszédjében 10 millió forintnyi erdőültetési alapot is hoz e czélból javaslatba s többek közt ezeket mondja: »Országos főerdőmesterünk azt írta 1888-ban: »már évekkel előbb, Szeged pusztulása alkalmával írtam, hogy az utóbbi évek árvizei arra figyelmeztetnek, hogy Magyarország azon kornak kezdetére jutott, mely a történelem tanúságai szerint az erdeiket elpusztító országokat sujtotta, mert az alföldre jövő vizek nagy környékének területén az utóbbi 4–5 évtized alatt a termőföld felszínén az erdők egy részének lepusztulása, másik részének helytelen használat által való kigyérítése és a *hegységi legelőterületek kopárosodása* következtében oly jelentékeny változások állottak be, melyekre a vízszabályozásoknál nem lett számítva, de melyek a csapadékok gyorsabb lefolyására feltétlen fokozó hatással vannak.

»A hegyeken és azok tetőin levő erdők kiirtása annyi, mint az ég vízvezetékeinek lerombolása« mondta Humboldt.

A Tiszának tokaji lefolyásáig terjedő vízkörnyékéből *2 millió kat. holdnyi lepusztított erdő-, elkopárosodott legelő-* és rosz hegyi földterületet és egy 21 milliméteres csapadékot véve, ez 230 millió köbméter vizet ad és ez a *tokaji vízmércénél 8 nap alatt folyván* le, egy napon 29 millió köbméterrel emeli az ottani vízfolyás tömegét; *ha ugyanezen területen jó erdő van, ezen víztömeg lefolyását 6 nappal késlelteti*, vagyis egy napra csak 16 millió köbméter esik. »Azon erdőültetéseket, melyek árvízvédelmi tekintetben sürgősen szükségesek, az erdőültetendő területek zempléni és mármarosai birtokosai, egyéni érdekeikkel nem egyezhetők pénzáldozatokkal, a békési gazdák gátjainak és buzájának biztosításáért s saját életfenntartási szükségleteik korlátozása mellett, nem teljesíthetik,« mondja tovább

Bedő, a ki harmadik legilletékesebb tanum az állami beavatkozás szükségének ezen téren elháríthatlan és elodázhatlan volta tekintetében akkor, mikor *Franciaország, Poroszország, Olaszország, Ausztria, Oroszország* már évtizedek óta nagy beruházásokat tesznek, hogy nemzeti vagyonukat gyarapítsák és azt — az *áradások vízmérczéinek magassági állását apasztva* — biztosítsák.

»*Gazasági életünkben egy szükséglet emelkedett ki*, melyet a fentebb említettem országok már századok óta nagy áldozatokkal sanálnak.

A közérdek megköveteli, de *nemcsak pusztá talajjavítási célzathól, mint a homokterületek lekötését, de a köz- és vagyonbiztonság szempontjából, esetleg az egyéni tulajdon korlátozásával*: miszerint hegyes vidékeken az *összes kopárságok és az összes feltétlen erdőtalaj* beerdősítendők; sőt hogy odáig kellene menni, miszerint *bizonyos fokon felül emelkedő lejtőkön* az ekemelés feltétlenül eltiltassék.

Ezek minden megyében *az utolsó faluig* lennének megállapítandók s ezeknek *fokozatos* — bizonyos osztályokkénti — felerdősítésére a terv elkészítendő.

Ezen munka *nem is olyan nagy, mint látszik* és határozottan nem olyan nehéz, mint első pillanatra mutatkozik. De megismernők a baj méreteit s a *rendszeres munkát* csak ez alapon lehetne kezdeményezni. Vannak *lelkes embereink* ezen ügyek élén, tessék őket megkérdezni, vajjon nem bün-e ezen akció megkezdését *csak egy nappal* is elodázni?

Földes János.

KISSEBB SZAKKÖZLEMÉNYEK.

A nyers lóhus mint baromfi takarmány. Egy német baromfi-tenyésztési szakmunkában olvastam a nyers lóhus dicséretét, mint olesó tyúktakarmányt. Felemlit a munka egy helyet, a hol 4000 tyúk kizárólagosan nyers lóhussal takarmányoztatik és ettől a takarmánytól nagyszerűen tójnak.

Ez felköltötte figyelmemet, mert tudtam, hogy a tyúk omnivor, vagyis mindent evő és a hust különösen kedveli, de hogy kizárólag nyers lóhussal tartassék, arról nem hallottam még. Fogtam magam és kísérleteztem, de nem úgy, hogy a lóhus a tyúkok kizárólagos takarmányát képezte volna, hanem az volt a főeledelük és csak mellékesen kaptak egy pár szem mageléséget.

Kísérletem eredménye — mint előre gondoltam — nemleges volt. Tyúkjaim ették ugyan a nyers hust, de dühösek lettek,

verekedtek, veszekedtek. A lóhus tüzelte őket, valamint a kutyákat tüzeli a nyers lóhus, melyek télen a hóban fekszenek az oszlopra erősített kerék alatt, melyre a hus fel van akasztva; később egymás tollát kitépték, szánalom volt a brabanti kakas kopasz fejére nézni, melynek a tyúkok egész bóbítáját kiszedték. A mellett kevesebbet és rosz izü tojásokat tojtak.

Természetes, hogy felhagytam a nyers hus etetéssel.

Ugy láttam, hogy ezen kizárólagosan nyers lóhussal való etetése a tyúkoknak, a német tudós agyában termett, és ő nem is látta azt a 4000 tyúkot, melyről írja, hogy kizárólagosan nyers lóhussal lettek takarmányozva. Ő bizonyosan, mikor ezt írta, azou teoriából indult ki, hogy mivel a hus sok fehérnye anyagot tartalmaz, tehát jó lesz tyúktakarmánynak.

Hát hiszen megengedem, hogy a hus főve és mérsékelten adagolva, úgy, hogy a tyúk összes takarmányának 10—12 százalékát meg ne haladja, jó takarmány, de nyersen nagy mértékben adva, ártalmas.

Grubicy Geyza.

Tejivás útján szerzett száj- és körömfájás. A német egészségügyi tanács jelentése szerint többször konstatálták a múlt évben, hogy a száj- és körömfájásban szenvedő tehenek tejének fogyasztása folytán emberek is megkapták a betegséget. Azonkívül 103 esetben történt a tuberkolózisnak átfertőzése, valamint 3 esetben a takonykórt kapták meg beteg állatok tejtermékeinek élvezése folytán.

LEVELEK.

Terméseredmények.

Ilyenkor összel, mikor egy évi munkánk eredményével már jórészt tisztában vagyunk, helyesnek és hasznosnak tartom azt, hogy erről — itt e lap hasábjain — minél többen referáljunk is gazdatársaink előtt. Helyesnek és hasznosnak tartom azt azért, mert a mellett, hogy e referádákkal magunkat, illetve egymást, minden hivatalos adat publikálása előtt kimerítően és hűen tájékoztathatnók (ha t. i. ezt többen is megcselekednék) az általános helyzetről, az elérhető sikerekről és a várható áralakulásokról — jelen állapotaink hű rajzát megörökítve, tanulság képen hagynók a későbbi idők

számára. Ez pedig éppen nem kicsinylendő eredménye lenne egy-egy fél órai levélírási áldozatunknak. —

Búzából ez évben a holdankénti átlag termésem 10 q.-án felül volt, a mi tekintettel arra, hogy a vetés répa és csalamádé után történt és még májusban semmit sem ígért — szép eredménynek mondható.

Rozsból az átlag csak 7 q. volt, a mit egy 25 holdas gyenge hegyi tábla idézett elő, enélkül ez is 10 q.-ra ment volna. Az árpa már jobban sikerült. A kísérletképen teimelt «prima donna» árpa igen szép fehér szemű és sörárpának is beillő 14 q.-ás holdankénti termést adott. Zabtermésem átlagát 10 q.-ra tehetem, minősége igen jó. Három hold «Szt.-János-rozsom» is volt, mely 13 q.-ás hozammal fizetett.

Réti széna — talán mint mindenütt — kevés volt, s arju — a szénának jókora letakarítása és az azutáni esők daczára — még kevesebb. Lóher-széna alig adott holdankint 10 q.-át. Általában ez az év a gyengébb takarmány-termők közé tartozik. Ennek oka a vegetatio megindultakor uralkodott esőszük időjárásban kereshető.

Lóhermag termésem reménybeli hozamát — időjárás, apion és más kedvezőtlen behatások miatt alig tehetem 60—70 kgr.-ra, pedig ára az idén csak lenne már valamilyen. 49 frton már adtak el magot s valószínű, hogy még magasabb ár is elérhető lesz. Persze, most nincs annyi eladó mint tavaly!

Takarmányrépa másfél kocsit ígér. Tengeriszedés most van folyamatban. Burgonya 80—90 q.-át ad.

Nagyjából ez a vázlatos képe nálam az idej terméseredménynek, melyekből kiindulva — az idej évet a jobb átlag termésűek közé sorozhatom.

Nem tartom érdektelennek a mostani sertésvész esztendőben egyuttal sertéstenyésztésem idej eredményét is egy pár kimutatásban föltüntetni :

Elfogyasztott gabona mennyiség nemenként:

	Tengeri hektoliter	Árpa	Korpa zsák
686 drb. malacz (645 udvari, 41 idegen)	1135'00	180'00	552
128 » kocza (123 udvari, 5 idegen)	404'00	—	188
34 » kan	55'00	2'00	—
Összesen	1594'00	182'00	740

Kiadási részletezés:

	forint	kr.
1., 1594 hektl. tengeri, 1 hl. 76 kg. = 1211 mm. à 4'70 frt véve hl.-re	5692	—
2., 182 hl. árpa, 1 hl. 70 kg. = 127 mm. à 5'— frt	635	—
3., 740 zsák korpa, 1 hl. 50 kg. = 370 mm. à 3'— frt (mert egy része 4 frt és más része 2'76)	1110	—
4., 270 zsák II. oszt. főtt krumpli (koczák szoptatás alatt 90 napig per 3 zsák naponta) à 80 kr.	216	—
5., 900 mm. répa, koczák és kanok 90 napig per 10 mm. naponta à 40 kr.	360	—
6., 50 szekér alomszalma, (hetenként 2–3 szor, erő- sen aljazva, hideg miatt is) à 6'— frt	300	—
7., Legelő a monostori erdőben bérelve 130 frt { » » saját » ugyaneként 130 frt }	260	—
8., Épület romlásra és épület-tőke 3000 frtnak 5% -a	150	—
9., Kocza és kan nyáj értékének 5800 frtnak 5 % -os kamatja	290	—
10., Cselédfizetés 8 állandó éves-cseléd	1200	—
11., 10 kocsi tengeri, 3 1/2 kocsi korpa fuvar Kolozsvárról	160	—
12., 600 kg. só	42	—
13., Almozásra 91 napszamos a koczáknál	36	40
14., Oltó anyag a malaczok orbáncz elleni oltására	62	—
15., Koczák makkja (okt. nov. 895.) 200 frt, mellék-költ- ségek 80 frt	280	—
16., Szenczáldijak, cladáskor	270	—
Vám cladáskor bevive állomáshoz	5	71
Összesen	11069	11

Sertéstenyésztésből bevétel kimutatása:

	forint	kr.
1., 540 drb malacz, 1 drb 51·5 kg. } kilógrammja 40 kr., 4% ₀ levonással }	10681	—
2., Télen eladva 32 darab. Mustra malacz 10 hetes korban per 4 frt darabja	128	—
3., Tavaszon eladva 8 drb. Selejtesebb p. 5 frt.	40	—
4., Sonkának 2 darab. } Kovács, kereseknek 2 drb. }	40	—
5., Kan eladva 6 drb. 5 p. 40 és 1 gyengébb p. 35 frt.	235	—
6., Kocza eladva 40 db., de a nyájegy év alatt 20 dbbal apadván, csak 20 db. számítható éves bevételnek	550	—
Hizóba ment 11 drb =	275	—
	Sertésekből bevétel összesen: 11949 —	
	Sertésekre kiadás összesen: 11069 11	
	Haszonnak fennmarad: 879 89	

A 16. kiadási tétel alatti összeg túlmagas, de a körülmények kényszere, a sertésvésztlő félelem tették indokolttá.

A 6., 7. és 11. alatti alomszalma, legelő és fuvar felszámítása feltűnhetik; ezekre azonban az a megjegyzésem, hogy a szalmát részben vennem kellett, hogy a tehéneknek is jusson; a legelőben pedig bizonyára több kárt tesz ekkora sertésállomány a jelzett összegnél. Ami a fuvart illeti, az is elég realisan lett felszámítva.

Ezek után, ha tekintetbe veszem a risicót, mely a jelen körülmények között, mikor a sertésvész már szomszédomban van, igen is nagy volt és azt, hogy a súlyszaporulat 1–2 havi tartás után ugy sem lett volna sokkal több — habár azóta 44, sőt 52 kros árak is érettek el — mégis indokoltnak találom ezen vásárt.

Szász-Fenes, október hó.

Szabó József.

IRODALMI SZEMLE.

Közgazdasági és statisztikai évkönyvet ad ki az országos statisztikai hivatal az 1894/95. évről. A munka, melyre most előfizetést hirdetnek, gazdag tartalommal, mint kettős évtölyam fog megjelenni s magában fogja foglalni a legutóbbi évek népességi és közgazdasági állapotaink teljes képét. Kimerítő tájékoztatást nyújt úgy a hazai, mint a külföldi mezőgazdasági, bányászati, ipari, kereskedelmi, közlekedési, hitelügyi s állampénzügyi viszonyok felől. A nagy terjedelmű, 32 ivre terjedő csinos kiállítású kötet előfizetési ára erős vászonkötésben 4 frt. A munka a napokban fog megjelenni s az előfizetési pénzek ugyanaddig az »Athenaeum« részvénytársaság könyvkiadóhivatalához (Ferenciek-tere 3. szám.) küldendők be.

Állategészségügyi évkönyv. A földművelési miniszter megbízásából Hutyra Ferencz dr. által szerkesztett e mű 1895-re szóló kilencedik kötete most jelenik meg. Bőven foglalkozik az állatorvosi akadémia 1895—96-iki történetével, az állatorvosi szolgálattal és elősorolja mindazon mozzanatokot, a melyek az állategészségügyi policzia terén fölmerültek. A sertésvész hatásának feltüntetésére vonatkozólag kiemeli, hogy Kőbányán a múlt évben 16.118 darab sertés hullott el és volt olyan tulajdonos, ki sertésének 90 százalékát veszítette el. 1895-ben Kőbányára éppen a vész miatt 593.137 sertéssel érkezett, mint 1894-ben s 497.000-rel kevesebbet vittek ki.

Agrár statisztika. Az országos statisztikai hivatalban most készülő mezőgazdasági statisztikára az előfizetési határidőt ez év októberének végéig hosszabította meg a földművelésügyi miniszter. A munka 840 folio ivre terjed, öt vaskos kötetben erős vászonkötésben jelenik meg. Előfizetési ára 10 frt, bolti ára 40 frt lesz. Ismételten ajánljuk gazdatársaink figyelmébe e tanulságos nagy munka megszerzését.

Millénáris közgazdasági Évkönyv. A Magyar közgazdasági társaság az ezredévi forduló emlékéül, nagyobbszabású emlékkönyvet adott ki, mely az ország mai közgazdasági viszonyainak leírását foglalja magában. Megírására elsőrendű szakérők vállalkoztak s tartalma a következő:

Láng Lajos: Elnöki Bevezetés.

Földes Béla: A társadalom gazdasági és társadalom-erkölcsi műveltség jövője hazánkban.

Bernát István: Az agrártörekrvések célja és jogosultsága.

Gaál Jenő: Iparpolitikánk a második ezredév küszöbén.

Matlekovits Sándor: Kereskedelmi politikánkról.

Szabó Jenő: Közlekedésügyünk a második ezredév küszöbén.

Mandelló Károly: Államháztartásunk jövője.

Pólya Jakab: Egyenes adóink reformja.

Bamberger Béla: Közvetett adóink reformja.

Farbaky István: A bányászat a kultura és közgazdaság szolgálatában. Megszerezhető az előlirt társulatnál.

Magyarország földművelésügyi térképe. A pénzügyminiszter elkészítette Magyarország térképét, melyen az országos kataszteri földmérés eredményeinek bemutatása céljából a legújabb fölmérések és hivatalos adatok szerint az egész országban létező művelési ágak színezetten vannak föltüntetve. A térkép el van látva a művelt területek átnézeti táblájával, melyben megyék szerint kataszteri holdakban, illetve hektároknban egészen, valamint egymáshoz viszonyítva és %-ban vannak a statisztikai adatok kimutatása. A térkép mértékaránya 1 : 900.000. A m. kir. államnyomdánál, esetleg az eladás közvetítésével megbízandó könyvtárosoknál példányonként két (2) forintért beszerezhető. Ajánljuk megszerzését szakiskoláink és az érdeklődők figyelmébe.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Erdély lótenyésztő gazdáihoz!

Hivatkozással a nagyméltóságú földművelésügyi m. kir. Miniszter úrnak a *fogarasi ménes* tárgyában 57,186. sz. alatt egyletünkhöz intézett leiratára, melynek értelmében: a fogarasi ménes fenntartása mellett, ugyanott egy erdélyi jellegű kanczákból felállítandó külön ménes is létesíttetni fog — és tekintettel ezen intézménynek hazarészünk lótenyésztésére gyakorlandó igen üdvös hatására — tisztelettel felkérjük mind-

azon lótenyésztéssel foglalkozó gazdatársainkat, kiknek birtokában e célra alkalmas erdélyi jellegű tenyészkancazák találhatók és e célra bevásárolhatók volnának, hogy azokat — az állatok részletes leírásával, kor, eladási ár és hely megnevezésével — az erdélyi gazdasági egyesület állattenyésztési szakosztályánál (Kolozsvár, Belközép-u. 11. sz.) az ügy érdekében ez év végeig bejelenteni sziveskedjenek.

Kolozsvár, 1896. október hó 15-én.

Gróf Bánffy György,

szakosztályi elnök.

Tokaji László,

szakosztályi előadó.

— **Gróf Bánffy György** kir. főajtónálló mester legközelebb a valóságos belső titkos tanácsosi méltóságot nyerte, melyhez mint erdélyi hazarészünk gazdasági ügyeinek egyik legbuzgóbb pártfogójának kitüntetéséhez mi is, valamint gazdaközönségünk — osztatlan örömmel fejezzük ki üdvözetünket.

— **A gazdaközönség figyelmébe!** Az „Erdélyi Gazdasági Egyesület“ abból a célból, hogy a birtokosoknak alkalmuk legyen *kísérlet céljából különféle műtrágyákat kisebb mennyiségben* is (1 q tól kezdve) olcsó áron beszerezni, a «zalathnai kénkovad ipar r. t.» *vegyelmezett műtrágyáiból* Kolozsvárt kisebb raktárt állított fel. Jelenleg raktáron van:

Prima szuperfoszfát 16⁰/₁₀-os q. à 4 frt — kr.

« « 17 « « « 4 « 25 «

« « 18 « « « 4 « 50 «

Káli szuperfoszfát ph. 10⁰/₁₀; K 11⁰/₁₀; 5 « 90 «

Thomas salak q. à 3 » 50 «

Felhívjuk birtokosaink figyelmét e közczélú intézményünkre s kérjük megrendeléseiknél annak igénybevételét.

Az „Erdélyi Gazdasági Egyesület Titkári hivatala Kolozsvárt.

— **A mezőgazdasági állapot szeptember hó végén.** Szeptember havának második fele a gazdaközönségre nézve jól indult meg, szép derült és verőfényes napok következtek. De csakhamar újra lehült a lég, a borulás általános lett és az esőzés ismét megújult. A csapadék ujjal azon vidékekre terjedt, a hol már eddig is a legnagyobb károkat okozta a túl sok nedvesség: nevezetesen az ország északi és nyugati részeire és részben délkeletre, a Tisza-Maros szögére.

A nedves idő néhol zivatarokkal köszöntött be és a nagy károkat tetézte leginkább Maros-Torda, Bács-Bodrog, Trencsén és Zala vármegyékben. Az ország keleti részein meglehetősen száraz időjárás uralkodott s itt a bekövetkezett csapadék jó hatással volt.

A majdnem országossá lett esőzések egészen feláztatták a talajt; a puha nedves földben a munka újra megakadt; a szántás, vetés, a kukoriczatorés, répaszedés ismét szünetelt. A sok munkát összetorlódott; a megérett veteményfélék szedése a túl nedves talajban s részben járhatatlanná lett utak miatt sok helyen abban maradt; a félig letört tengeri többfelé a szántóföldeken hevert egy ideig ami minőségére roppant káros befolyással van. A tengerivel való elmaradottság ismét az őszi vetéseket veti vissza, mert igen sok helyen a kukoriczaföldekbe szándékoznak a gazdák őszi gabonát vetni.

A már elvetett gabonaneműek különben elég jól kikeltek, különösen a rozs. A repceze igen jól indult meg, széles zöld levelei egészen befedik a szántóföldeket. A rovarok azonban már neki estek és itt-ott kárt okoznak benne. A már érett és aratatlan kölesnek is nagyon ártott a rozs idő. Sokat szenvedtek a zöldségfélék is, a szárazabb vidékeken azonban, nevezetesen nálunk Erdélyben és a keleti részekén jó termést adnak. A nyáron rosznak ígérkezett dohánytermés sokat javult, általában elég jó termést adott; de a szárításakor uralkodott nedves időjárás ismét károkat okozott benne.

A burgonya a nyár elején gyönyörűnek ígérkezett; a rozs idő azonban mérhetetlen károkat okozott benne éppen ott, a hol a szegény népnek főtáplálékát képezi, az északi tót vidékeken. E helyeken a károk minimuma 30 %, de egyes helyeken 80 % is elrothadt. A rothadáson kívül a peronoszpóra infestans is pusztí-

totta; s igen megfogyott még a Dunától, különösen Vas, Zala és Moson vármegyékben.

A sarjutermost sok helyen a víz egészen elhordta. A legelők nagyobbára szépek, jól kizöldültek. A tarlók igen elgazosodtak.

A szőlőszüret kezdetét vette; az eredmény nem felel meg a volt reményeknek. A jég igen sok szőlőt elvert, a nedves időben rothadni kezd.

A téli gyümölcsöt már szedik.

— **Magyarország állatkivitele.** A folyó év első feléről immár előttünk fekszik a kimutatás állatforgalmunkról. E szerint a vágó és igásmarha kivitele és behozatala csökkent. Mig azonban a behozatal csak 2,600.000 frttal kisebb, mint a mult év megfelelő időszakában volt, a kivitelnél mutatkozó visszaesés felül van a 11 millió frton is. A sertések és szarvasmarhák kivitelének hanyatlása idézte elő, hogy az értékkülönbözet az 1895. és 1896. évek között oly szembeötlő. Darabszám szerint csökkent a vágó- és igásmarha. kivitel közel 122 ezer darabbal, mig a behozatal 79 ezer darabbal. Hogy miként alakult a behozatal, viszonyítva a félévi kivitelhez és a mult és megfelelő időszakához, kitűnik a következőkből:

	behozatal		kivitel	
	darabszám szerint			
	1895.	1896.	1895.	1896.
ökör és bika	12.922	8.855	35.053	24.324
tehén	1.695	1.170	22.256	12.408
fiatal jószág és borju	1.508	1.601	19.112	11.997
juh, kecske, bárány és gödölye	7.744	8.366	147.658	158.565
sertés és malacz	115.890	39.940	109.690	4.689
Összesen .	139.759	60.032	333.769	211.958

Ló kivitelünk állandóan és örvendetesen emelkedik; a gazdák tudatában is vannak, mert egyre több és jobb lovat igyekeznek tartani. A legkiválóbb fajlokat szerzik be és azokkal üzik a rendszeres és okszerű tenyésztést. A folyó év első 6 havában 3000 darabbal több ló jutott ki a külföldre, mint tavaly. Kivittek 27.163 drb lovat 11.824.940 frt értékben, 1895-ben 24.157 drbot 10,507.176 frt értékben.

— **Mezőgazdasági attasék.** A magyar gazdaközönségnek az a régi óhajtása, hogy követségeink, illetőleg kon-

zulátusaink mellett a külföldi gazdasági mozgalmakat figyelemmel kísérő szakférfiakat alkalmazzanak, úgy látszik végül teljesülni fog. Erre mutat legalább Bilinszki miniszternek a költségvetés betérjesztése alkalmával tett nyilatkozata, mely szerint az új kereskedelmi és vámszövetség e tekintetben is intézkedni fog.

— **Bismarck és a bimetallizmus.** Culberson texasi kormányzó megkérdezte Bismarcktól, hogy mi a nézete az amerikai elnökválasztásról. Bismarck azt válaszolta, hogy Amerika független eljárása (ezalatt a bimetallista demokrata elnökjelölt: *Bryan* megválasztása értendő) kétségkívül a nemzetközi bimetallizmusra vezetne.

— **Komlótermés külföldön.** Németországban a komló-termés fölül mulja a szükségletet s így a mérsékelt hausse-irányzat, mely az utóbbi napok folyamán mutatkozott, nem tarthat sokáig. Hesszen nagyhercegségben és Hesszen-Nasszau tartományban a termelés a tavalyinál 25 $\frac{1}{10}$ -al kisebb, minőségre nézve pedig $\frac{2}{3}$ részben jó, $\frac{1}{3}$ részben pedig kevésbé jó lesz, — München vidékén a folyton tartó kedvezőtlen időjárás a komló-termésre vonatkozó minden eddigi becslést halomra döntött. A minőség igen csökkent; elsőrendű minőségű komló ez évben ritka lesz; e mellett annyi a rossz és gyöngé minőségű komló, hogy vétel vagy egyáltalában nem, vagy csak túl-alacsony árak mellett várható. Az utolsó árjegyzések 50 kilogrammonként: közepes minőségű 30—50 márka, spaltvidéki 72 márka, hallertaui 45—68 márka, württembergi 45—70 márka, badeni 45—70 márka, 1895. évi komló 5—20 márka. Kíev vidékén a komló-termés eredménye mennyiségileg közepes, minőségileg sem oly jó, mint a milyennek várták, nevezetesen nem kielégítő a komló színe, mert vöröses és foltos. Eddig csak jelentéktelen kötések történtek, még pedig pudonként 7—10 rubellel. — Varsó vidékén a termés mennyiségileg legfeljebb kielégítő, míg a minőség igen jó. — Newyorkból jelentik, hogy ott a vételkédv igen gyöngé, csak 1895-ös komlót keresnek. Az árak nem szilárdak. A növény sokot károsodott, a mennyiség kevés, a minőség jó.

— **Az ázsíó.** A pénzügyminisztérium közhírré teszi, hogy a vámilletékeknek ezüstben történő fizetésénél vagy biztosításánál szedendő aranyárkelet pótlék 1896. évi október hónapra 19.05 százalékban állapított meg. A hivatalos ázsíó október hónapra ennél fogva a törvényes reláció alapján fél százalék.

— **Elmaradt komló-kiállítás.** A német komló-termelő egyesület bajorhoni fiókegyletei által f. évi október hó 1--4-ig Nürnbergben tartatni szándékolt komló- és árpakiállítás a kedvezőtlen időjárási viszonyok miatt a jövő évre lett elhalasztva.

— **Olasz borbehozatal.** Magyarországi borkereskedők rohamosan lepik el az olasz piacot, hogy ott leszüretelt borokból bevásárlásokat eszközöljenek. Szeptember hó folyamán körülbelül 10—11.000 drb üres hordót szállítottak el Fiumén át Olaszországba, legnagyobbbrészt Puglia kikötőibe, mert az aupaliai partvidék az idén különösen kitűnő terméssel dicsekedhetik. Minthogy egy hordó átlagos ürtartalma 6—7 hektóliter, már azokban az üres hordókban, a melyek a mult hónapban kimentek, legalább is 70.000 hektóliter olasz bort fognak visszahozni. Az ideihez hasonló élenkség a behozatali évad kezdetén csakis 1893-bn volt tapasztalható, a mikor Fiume közel 1 millió hektóliter olasz és dalmát bort importált. A tömeges hordószállitmányok befogadására a rendelkezésre álló hajóanyag sem elegendő már, úgy hogy a hajóstársaságok kénytelenek a hajószállitmányok egy részét visszautasítani. Az új olasz bor a nagy termés miatt nagyon olcsó, hektóliterje későbbi szállításra 12 lira, a mi 5 frt 30 krnak felel meg. Elég rossz újság ez nekünk!

— **Nemzetközi cukorkartel.** A Prágában konferenciázott cukoriparosok fölhívása elkészült. A nemzetközi kartelre törekvő gyárosok fölhívják az összes nyerscukor-gyárakat, hogy ne rontsák üzleti konjunktusaiikat sürgős kínálattal, hanem alkalmazkodjanak a kereslethez és termékeiket egy évre fölosztva vigyék piacra. Az árut ezalatt a gyárakban és raktárvállalatokban raktározzák el. A szükséges pénzelőlegeket az áruk lombardirozására, a gyárak bizománysai és a bankok által közösen alapítandó lombard-intézet fogják szolgáltatni.

— **Pálinkamonopólium Oroszországban.** Az orosz pénzügyminister által két évvel ezelőtt kezdeményezett nagy reform,

mely szerint az állam kezeli a pálinka eladást, mint Pétervárról jelentik, a legszebb eredményeket hozza. A hivatalos jelentés azt mondja, hogy a közönség most sokkal kedvezőbben itéli meg a monopóliumot, mint kezdetben, habár nagyrészt még elégedetlenek azzal, hogy a pálinka megdrágult, másrészt azonban szívesen elismerik, hogy az áru tetemesen meg is javult. A lakosság józanabb része, a mely a dolog felett gondolkozik is, tudja, hogy az az újítás igen sok jó eredményt szül, különösen az által, hogy sok könnyelmű embernek lehetetlené tette, vagy mindenesetre megnehezítette a pálinkának hitelbe való beszerzését. Azelőtt szokás volt, hogy a pálinkamerő egyttal uzsorás is volt (nálunk ma is az) és igen számos paraszt kénytelen volt utolsó ingóságait is zálogba tenni, ha egy két pohár wutkit akart kapni. Nálunk sem ártana a pálinka árulásnak állami kezelésbe vétetni; úgy sokkal kevesebb áldozatot követelne a szesz az alsóbb néposztályokból.

— **A budapesti gyapjuaukoziók.** A szeptember 23-án és 24-én megtartott ezidei gyapjuárverések második sorozatára a vevőközönség nagyobbára ~~útsáka a monarchia másik feléből~~ jelent meg nagyobb számmal. A nyomott hangulat, mely a külföldön már hónapok óta uralkodik és mely szeptember hó 22-én a londoni aukción számszerinti kifejezést is nyert, kedvezőtlen befolyással volt az üzlet menetelére. Finom posztó- és szövetgyapjuk ugyan teljesen megtartották a juliusban elért magas színvonalat, sőt ilyfajta báránygyapjuk még erős kereslet tárgyát is képezték, de a középminőségek egész sora 5—7 százalékgig terjedő árcsökkenést szenvedett. Ily körülmények között a kiállított 10.376 zsákból csak 3336 kelt el, a mi épen nem nevezhető kedvező eredménynek.

— **A romániai termés.** Plojestiből írják, hogy buzából jó középtermés van, ez azonban minőségileg nem teljesen kielégítő; az árpa- és zabtermés kitűnően sikerült, ugyszintén a fű- és takarmánytermés is. — Gyurgyevóból írják, hogy a buzaaratás jobb középminőségű termést adott; pogononkint (5.011 négyszögméter) körülbelül 9 - 10 hl. számítható. Az új buza minőség tekintetében valamivel gyöngébb a tavalyinál, miután a szem kisebb és színre nézve sem oly szép, mint volt az előző évben. Altalában kevesebb az üszög. Az árpa is jobb középtermést mutat, a szemek színe szép, azonban gyöngébbek a tavalyinál.

1896. szept. havi állat és állati nyerstermék-forgalmunk Romániával, Szerbiával, Bulgáriával és Oroszországgal.

Behozatalunk Romániából a határszéli belépő állomásokon:

692	drb	ökör.
10	»	bika.
1309	»	tehén.
153	»	tinó, üsző.
590	»	borjú.
23506	»	juh, kecske.
2142	»	bárány és gödölye.
56	»	sertés.
57	»	ló.
29	»	csikó.
3	»	öszvér és szamár.
1679	kg.	marhabőr.
2592	»	juh-, kecskebőr.
681	»	bárány- és gödölyebőr.
2	»	vadbőr.
65	»	faggyu.
11582	»	tej.
28165	»	túró.
5687	»	vaj.
11171	»	tehén-, nyul- és kecskeszőr.
4734	»	belek és hólyagok.
10920	»	szarv, pata, köröm.
41333	»	gyapju.
26753	»	bőrhulladék.
7660	»	rongy.

Kivitelünk Romániába:

18	drb	tinó, üsző.
17	»	borjú.
7234	»	juh és kecske.
4723	»	bárány és gödölye.
200	»	ló.
12	»	csikó.
25	»	öszvér és szamár.
16173	kg.	marhabőr.

27	»	juh- és kecskebőr.
269	»	lóbőr.
120	»	lőszőr.
143	»	belek és hólyagok.

Behozatalunk Szerbiából:

4198	drb	ökör.
4	»	bika.
228	»	tehén.
9	»	borjú.
6869	»	juh és kecske.
10967	»	sertés.
14	»	ló.
12	»	bivaly.
15124	kg.	marhabőr.
80180	»	juh-, kecskebőr.
101299	»	bárány-, gödölyebőr.
191887	»	nyershús.
280	»	disznósörte.
6570	»	belek, hólyagok.
10000	kg.	szarv, pata, köröm.
14917	»	gyapju.

Kivitelünk Szerbiába:

250	drb	ló.
140356	kg.	marhabőr.
460	»	szalámi.
118	»	tej.
42803	»	gyapju.

Behozatalunk Bulgáriából:

35459	kg.	bárány- és gödölyebőr
500	kg.	tehén-, nyul- és kecskeszőr.
90	»	szarv, pata, köröm.
13496	»	gyapju.

Behozatalunk Oroszországból:

13635	kg.	gyapju.
-------	-----	---------

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Munkatársainknak. Felkérjük főképp azon munkatársainkat, kik ez évben még nem írtak, hogy a hátralevő két számról sziveskedjenek kézírataikat beküldeni. Mi ugy szeretnők, hogy mindazok, kik erre nézve ígéretet tettek, munkáikkal képviselve legyenek ebben az évfolyamban. — **K. A. G—a.** Kérünk kéziratot. Legutóbbiról levélben. — **Sz. J.** Jövőre jön.

Erdélyrészi vásárok jegyzéke 1896. november 1—30-ig.

(NB. Ha valamely vásár ünnep- vagy vasárnapra esik, akkor a rákövetkező hétköznapon lesz megtartva. A napok a kiraló vásárok napját mutatják, a mely nap előtti 2-3 hétköznapon vannak a marhavásárok.)

1. Daróc, Kolozsvár, Oláh-Szt.-György.	14. Bátos.
2. Kőszvényes, Márpod, Mártonhegy.	15. Egerbegy (Torda-Aranyos), Magyarós, Riomfalva.
4. Radnót, Segesvár, Tövis.	16. Resinár, Sz.-Halom.
5. Kolozs, Mártontelke, Teke, Topánfalva.	18. Besztercze.
7. Dobra, Drág, Kis-Kend.	19. Felvincz, Gernyeszeg, Harasztkerék, Királyfalva, Magyar-Fráta, Magyar-Gorbó, Nagy-Borosnyó.
8. Naszód.	20. Alsó-Venicze, Csáki-Gorbó, Erzsébetváros, Kőrösbánya, Zernest.
9. Bolkács, Csik-Csekefalva, Cs.-Szt.Márton.	22. M.-N.-Sombor.
11. Bágyon, Kis-Selyk, Kovászna, Magy.-Gyerő-Monostor, Maros-Vásárhely, Sárkány, Szerdahely.	25. Alvincz, B.-Hunyad, Göröcsön, Gyalakuta, Fyergyó-Ditró, Kutyalva, Sz.-Kézd.
42. Barót, Farkaslaka, Szilágy-Nagyfalu.	27. Kászon-Altiz, Zabola.
13. Csokmány, Tasnád, Ujgyház, Vajda-Hunyad.	29. Szentegyház, Oláhfalva.
	30. Bethlen, Medgyes, Szék.

Kiadó-tulajdonos:

Az „Erdélyi Gazdasági Egylet.”